

Andriake Limanı'nda Bulunan Afrika Kırmızı Astarlı Seramikleri

African Red Slip Wares found in the Andriake Port

Cüneyt ÖZ*

Öz

Andriake limanı, Myra'nın güneybatısında Andriakos Çayı'nın denize döküldüğü yer olan Çayağzı mevkiinde kurulmuş olup günümüzde Antalya ilinin Demre ilçesinde yer almaktadır. Andriake'deki arkeolojik kazı çalışmaları 2009 yılında başlamış, halen devam etmektedir. Bu çalışmalar esnasında çok sayıda eser ortaya çıkarılmış; bunlardan en yoğun grup ise seramiklerdir. Seramikler arasında yer alan Afrika Kırmızı Astarlı Seramikleri bu makalenin ana konusunu oluşturmaktadır. Limanda Kuzey Afrika'da üretildiği düşünülen bu grup seramiklerden toplam yirmi beş adet bulunmuş, bunlar on dört farklı tipte incelenmiştir. Hayes'in Geç Roma Seramikleri için yaptığı tipoloji dikkate alındığında Andriake'de bulunan Afrika Kırmızı Astarlı Seramikleri Hayes Form 8B, 61A, 67, 73A, 76 Variant, 89B, 91B/C, 91 Taklidi, 96, 97, 99B, 104B, 105 ve 126 olarak gruplandırılmıştır. Tipler arasında en yoğun grubu Form 61A tabakları ile Form 67 kâseleri oluşturmaktadır. Bu seramikler limanda MS 2. yüzyıldan 7. yüzyılın başlarına kadar görülmektedir. Seramiklerin MS 7. yüzyılın başlarından sonra limanda görülmemesinin nedeni üretimlerinin azalmasının yanı sıra aynı yüzyıl içerisinde Akdeniz Bölgesi'ni etkileyen Arap akınları olmalıdır. Akdeniz Bölgesi'nde yoğun kullanılan bu seramikler Andriake limanında az sayıda ele geçmesine rağmen çok fazla tip çeşitliliğine sahiptir. Seramiklerin limandaki varlığı ana kent Myra ve Andriake'nin Kuzey Afrika kentleriyle olan ticari ilişkisinin olduğunu kanıtlar niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: Andriake Limanı, Myra (Lykia), Geç Roma Seramikleri, Afrika Kırmızı Astarlı Seramikleri, Ticaret

Abstract

Andriake port was established in Çayağzı, where the Andriakos Stream flows into the sea in the southwest of Myra and is located in the Demre district of Antalya province today. Archaeological excavations at Andriake began in 2009 and are still continuing. A large number of artefacts were unearthed during these works; the most dense group of these are potteries. African Red Slip Wares are the main subject of this article. A total of twenty-five sherds from this group, which are thought to have been produced in North Africa, were found in the port and analysed into fourteen different types. Using Hayes' typology for Late Roman Pottery, the African Red Slip Wares found at Andriake is grouped as Hayes Form 8B, 61A, 67, 73A, 76 Variant, 89B, 91B/C, 91 imitation, 96, 97, 99B, 104B, 105 and 126. Among the types, Form 61A plates and Form 67 bowls are the largest groups. These potteries are dated from the 2nd century AD to the early 7th century AD in the port. The reason for the absence of potteries in the port after the early 7th century AD must be the decline in their production, as well as the Arab raids that affected the Mediterranean Region in the same century. This type of potteries, widely used in the Mediterranean Region, was found in small numbers in the port of Andriake, but the variety of types is great. The discovery of these potteries in the port proves that Myra and Andriake had trade relations with the North African cities.

Keywords: Andriake Port, Myra (Lycia), Late Roman Pottery, African Red Slip Ware, Trade

* Doç. Dr., Dicle Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Diyarbakır.

0000-0003-4229-1398 | cuneyt.oz@outlook.com

Bu çalışma, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde 2020 yılında tamamlanan "Myra ve Andriake Geç Roma Dönemi Seramikleri" başlıklı doktora tezinin bir bölümünden türetilmiştir. Söz konusu çalışma Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP Proje No: 3889) birimi ile Koç Üniversitesi Suna & İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Merkezi (AKMED) tarafından desteklenmiş olup; her iki kuruma destekleri için teşekkürlerimi sunarım.

Andriake, Antalya'nın Demre İlçesi'ndeki Myra antik kentinin liman yerleşimidir. Ana kent Myra'nın 4.7 km¹ güneybatısında, Kokarçay'ın (Andriakos) denize döküldüğü Çayağzı'nda kurulmuştur (Fig. 1). Andriake'nin tarihsel süreci Myra'dan ayrı düşünülemez; dolayısıyla en erken veriler Myra'da yer alan Klasik Döneme ait kaya mezarlarıdır². Ancak Bronz Çağda Lykia kıyılarında keşfedilen Gelidonya ve Ulu Burun gemi batıkları, Andriake'nin de bu dönemde faal olabileceğini düşünmemize nedendir³.

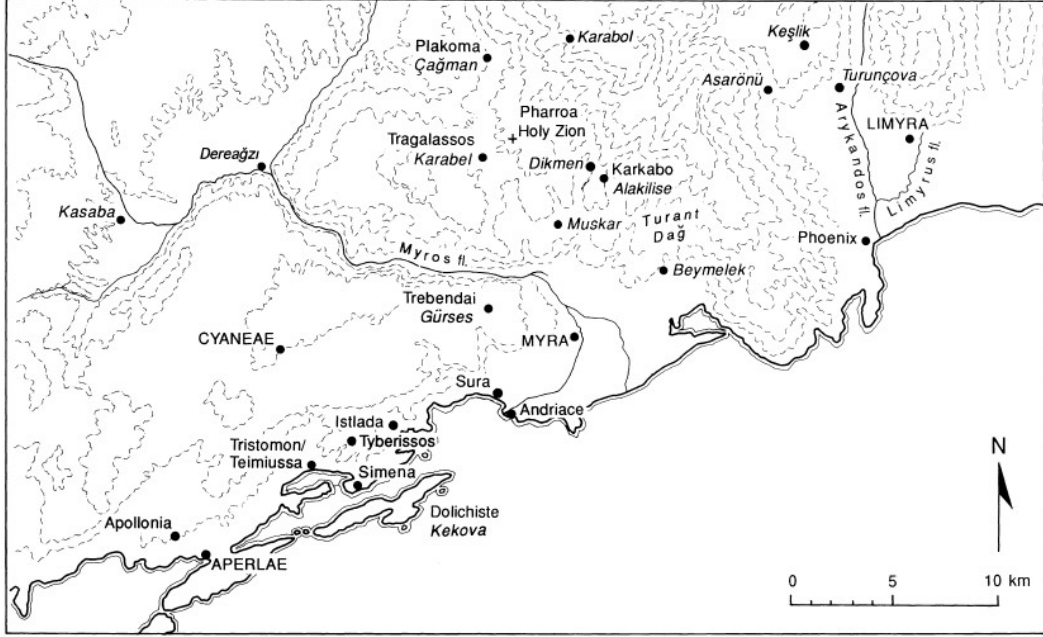

Fig. 1. Andriake'nin Konumu (Foss 1994, Map II)

Lykia Persler tarafından fethedilmeden önce hanedanlıklar tarafından yönetilmiştir. Myra ve Andriake ilk olarak Xanthos, sonra ise Limyra hanedanlığı idaresinde kalmıştır. MÖ 540 yılında Harpagos'un Xanthos'u ele geçirmesiyle, tüm Lykia gibi, Myra ve limanı da Perslerin egemenliği altına girmiştir⁴. MÖ 360 yılında Hekatomnid Hanedanlığı'nın yönetimi altındadır⁵. MÖ 333'te III. Aleksandros, 306 yılında ise Ptolemaiosların hâkimiyetine girmiştir⁶. MÖ 197 yılında III. Antiokhos tarafından fethedilmiştir⁷. Marcus Junius Brutus, MÖ 42 yılında asker ve para getirmesi için Myra'ya gönderdiği komutanı Lentulus Spinther limanı ele geçirmiş⁸; böylelikle Myra ve Andriake Roma hâkimiyeti altına girmiştir. MS 131'de imparator Hadrianus'un Andriake'yi ziyaret ettiği düşünülmektedir⁹. Andriake'deki Granarium'un (Horrea Hadriani) duvarında bulunan MS 388-392 tarihleri arasında *Praefectus Praetorio*¹⁰ unvanıyla görev yapan Tatianus'un yazıtı¹¹, limanın Geç Roma

¹ Myra Tiyatrosu ve Andriake'deki Granarium arası mesafedir. Çevik – Bulut 2010, 25, dn.1.

² Çevik 2016, 224.

³ Çevik – Bulut 2010, 26; Çevik 2015, 359; Çevik 2016, 224. Lykia Bölgesinde Bronz Çağa ait az sayıda buluntu vardır (Aygün 2018, 12).

⁴ Alkan 2013, 29, 36-37.

⁵ Alkan 2013, 38.

⁶ Çevik – Bulut 2010, 26.

⁷ Takmer 2006, 69.

⁸ Takmer 2006, 69-70; Çevik 2010a, 57.

⁹ Magie 1950, 620; Garzetti 1974, 414; Takmer 2006, 75. Limanda Hadrianus'a adanmış Granarium (Horrea Hadriani) ve Agoranın varlığı bu ziyaretin yapılmış olabileceğinin güçlü kanıtlarıdır.

¹⁰ Roma'da ordunun komutanı ve imparatorun başyardımcısı.

¹¹ Foss 1994, 24.

(Erken Bizans) Döneminde de önemini kaybetmediğini göstermektedir. Yazıt dışında limanda bulunan sikke¹² ve seramik¹³ buluntuları da bu durumu desteklemektedir.

Myra, II. Theodosius (MS 408-450) zamanında Lykia Bölgesi'nin dini ve idari başkenti yapılmış¹⁴, bununla birlikte Myra ve limanın önemi daha da arttırmıştır. Bu etkinin artmasında Aziz Nikolaos'unda etkisi göz ardı edilmemelidir. Malalas, MS 529'daki depremde Myra ve Andriake'de hasar gören yapıların Justinianus (MS 527-565) tarafından onarttığını aktarmaktadır¹⁵. Andriake'deki MS 5. yüzyılın sonuna ait kiliselerin çokluğu (beş)¹⁶, MS 6. yüzyılda limanda yoğun Hristiyan'ın yaşadığını/olduğunu göstermektedir. Limanda bulunan en geç tarihli sikkeler II. Konstans Dönemi'ne (MS 641-668)¹⁷, seramikler ise MS 7. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenir¹⁸; dolayısıyla 7. yüzyıl sonuna kadar limanda yaşamın sürmüştür. Andriake için karanlık dönem olan MS 8-10. yüzyıllar arasında limanda yaşamın azaldığı düşünülmektedir¹⁹. MS 11-13. yüzyıllarda sınırlı da olsa limanda yaşamın olduğu bilinmektedir²⁰. Lykia'nın MS 12. yüzyılda Türkler tarafından fethedilmesiyle Myra ve Andriake Türk egemenliğine girmiştir²¹.

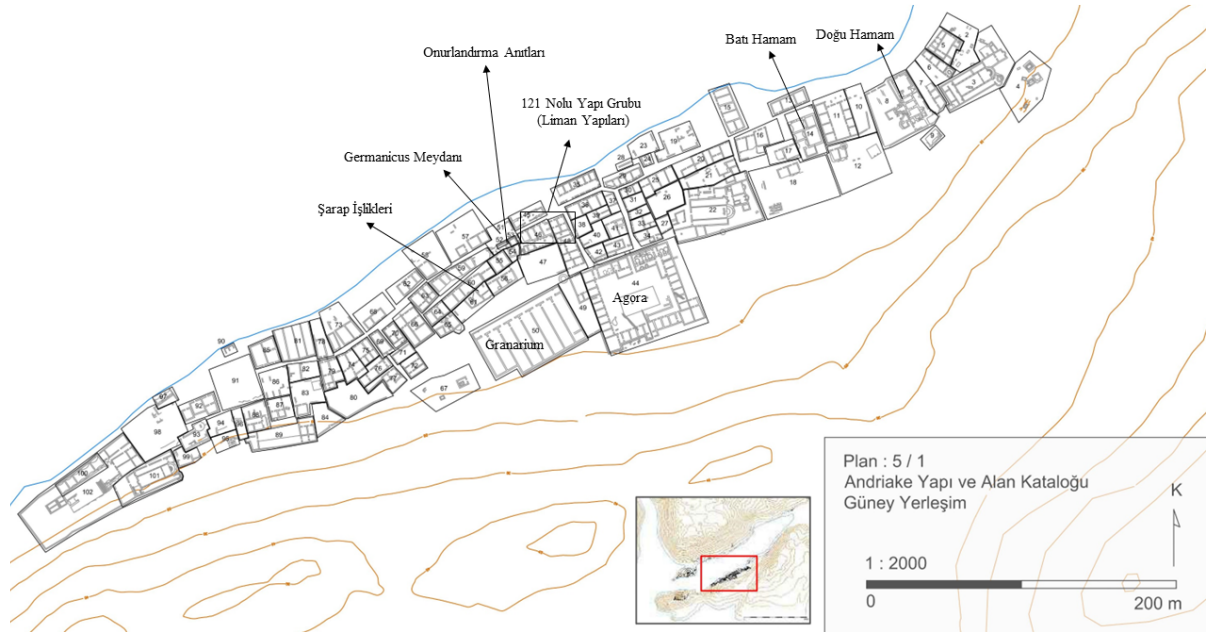

Fig. 2. Andriake Güney Yerleşim Planı ve Yapılar (Aygün 2018, Plan 5/1)

Limanda, 2009 yılından bugüne Onurlandırma Anıtları, Şarap İşliği, Germanicus Meydanı, 121 Nolu Yapı Grubu, Agora, 2015 Yılı İşlik Kazısı Atık Toprağı, Doğu ve Batı Hamam'da arkeolojik kazılar yapılmış; bu kazılan alanlarda yoğun Geç Roma Dönemi'ne tarihlenen seramikler (Afrika, Geç Roma C ve D Kırmızı Astarlı

¹² Bulut – Şengül 2014.

¹³ Özdilek 2015; Özdilek 2016; Öz 2020.

¹⁴ Malalas 1986, 199–200.

¹⁵ Malalas 1986, 262.

¹⁶ Tekinalp 2000, 346; Çevik v.d. 2014, 229.

¹⁷ Bulut – Şengül 2014, 86–87.

¹⁸ Öz 2020, 262–267.

¹⁹ Duggan – Aygün 2010, 161; Çevik v.d. 2014, 225.

²⁰ Limanda MS 11. yüzyılın başlarına ait anonim follis sikkeler ve MS 12-13. yüzyıla tarihlenen az sayıda seramik parçaları bulunmuştur (Bulut – Şengül 2014, 8, dn. 48).

²¹ Foss 1994, 3; Çevik v.d. 2014, 230.

Seramikleri) ortaya çıkarılmıştır (Fig. 2)²². Çalışmanın konusunu ise bu döneme ait Afrika Kırmızı Astarlı Seramikleri oluşturmaktadır²³.

Afrika Kırmızı Astarlı Seramikleri (Late Roman A-B)

Geç Roma Dönemi Seramikleri'nde (Late Roman Pottery) önemli bir yere sahip Afrika Kırmızı Astarlı Seramikleri, ilk "*Terra Sigillata Chiara (A, B ve D)*" ismiyle anılmıştır²⁴. Daha sonra Waagé "*Geç Roma A, B*"²⁵, Robinson ise "*Geç Roma Kırmızı Kapları*"²⁶ ismini vermiştir. Halen genel kabul gören adlandırma ise J. W. Hayes tarafından yapılmıştır. Hayes, *Late Roman Pottery* isimli yayınında bu grup seramikleri "*African Red Slip Ware/Afrika Kırmızı Astarlı Seramikleri*" olarak sınıflandırmıştır²⁷.

Afrika Kırmızı Astarlı Seramikleri üzerine ilk çalışma C.T. Falbe tarafından 1833 yılında yapılmıştır²⁸. Sonrasında birçok çalışmaya²⁹ konu olan seramiklerin ilk tipolojisi 1933 yılında Waagé tarafından oluşturulmuştur³⁰. Waagé sonrasında N. Lamboglia³¹, J. W. Salomonson³² ve A. Carandini³³ tarafından bu seramiklerin gruplandırılmaları yapılmıştır. Afrika Kırmızı Astarlı Seramikleri için en geniş ve detaylı çalışma Hayes'in yazdığı *Late Roman Pottery* kitabındaki bu seramiklerin anlatıldığı bölümdür³⁴. Hayes, 200'e yakın form ve onun alt tiplerini belirlemiş; seramiklerin üretim yeri, terminolojisi, tipolojisi ve kronolojisi hakkında oldukça kapsamlı bilgiler vermiştir³⁵. Hayes'ten sonra bu seramikler üzerine iki önemli çalışma daha yapılmıştır. İlki 1993 yılında M. Mackensen'in Tunus'taki El Mahrine'de yer alan seramik atölyelerindeki örnekler üzerine yaptığı çalışmadır³⁶. İkincisi ise 2004 yılında M. Bonifay'ın yaptığı çalışmadır. Bonifay, bu seramiklerle aynı atölyede üretilen ticari amphora ve kandillerin olduğunu ortaya çıkarmıştır³⁷.

Ana üretim yerleri olarak Kuzey Afrika'daki Tunus ve çevresi önerilmiş³⁸; son yıllarda yapılan kimyasal analizlerle Tunus merkezi ve kuzeyindeki atölyelerde üretildikleri kesinleşmiştir³⁹. MS 1. yüzyılın ortalarından sonra üretimine başlanan Afrika Kırmızı Astarlı Seramikleri, MS 2. – 3. yüzyılda Batı'da giderek yaygınlaşmış, pazarda Doğu Sigillataları, İtalyan Sigillataları vb. gibi rakiplerini geri planda bırakmıştır⁴⁰. MS 4. – 5. yüzyıllarda Doğu'da da yayılan bu tip seramikler Portekiz'den Suriye'ye, Kuzey Rusya'dan Mısır'a kadar bütün Akdeniz havzasına

²² Kazılarda ele geçen Geç Roma Dönemi seramikleri hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Öz 2020.

²³ Genel kazı çalışmaları hakkında ayrıca bk. Çevik 2010a–b; Çevik 2016; Çevik – Bulut 2011; Çevik – Bulut 2014; Çevik v.d. 2011; Çevik v.d. 2012; Çevik v.d. 2013; Çevik v.d. 2017; Çevik v.d. 2018a–b.

²⁴ Lamboglia 1958, 257–330; Lamboglia 1963, 145–212.

²⁵ Waagé 1933, 294–298.

²⁶ Robinson 1959, 60.

²⁷ Hayes 1972, 13–292.

²⁸ Hayes 1972, 2–3.

²⁹ Waal 1904, 308–321; Hayes 1972, 3; Mackensen 1998, 23.

³⁰ Waagé 1933, 293–304. Ayrıca bk. Waagé 1948.

³¹ Lamboglia 1958, 257–330; Lamboglia 1963, 145–212.

³² Salomonson 1969, 4 –109.

³³ Carandini 1969.

³⁴ Hayes 1972, 13–292.

³⁵ Hayes 1972, 18–211, Fig. 1–37. Hayes daha sonra çıkarttığı "*A Supplement to Late Roman Pottery*" kitabında Afrika Kırmızı Astarlı seramikleri üzerine tamamlayıcı ek bilgiler vermektedir (Hayes 1980).

³⁶ Mackensen 1993.

³⁷ Bonifay 2004, 155–207.

³⁸ Mackensen – Schneider 2002, 134 v.d.; Mackensen – Schneider 2006; Ayrıca bk. Baklouti v.d. 2014.

³⁹ Mackensen 2009, 17; Üretimin olduğu kentler için ayrıca bk. Mackensen – Schneider 2002, 134 v.d.; Mackensen – Schneider 2006; Mackensen 2009, 18, Fig.1. Anadolu'da da bu seramiklerin taklit olarak üretildiği merkezler bulunmaktadır (Duman 2016).

⁴⁰ Hayes 1997, 59.

ihraç edilmişlerdir⁴¹. MS 5. yüzyılda Geç Roma C (Phokaia) ve D (Kıbrıs) gibi yeni seramik gruplarının ortaya çıkması Afrika Kırmızı Astarlılarında pazar payını azaltmış; ancak üretimleri MS 7. yüzyılın sonlarına değin sürmüştür⁴².

Afrika Kırmızı Astarlı Seramiklerinin kil ve astar yapıları diğer Geç Roma gruplarından kolayca ayırt edilir. Dönemsel farklar olsa bile sert (sık) dokulu killeri pembemsi, kiremit kırmızısı ve turuncumsu kırmızı tonlarında olup astarları ise kil renginde veya onun bir ton koyusudur⁴³. İyi elenmediği için kaba ve iri taneli kil içeriklerinde siyah ince kum tanecikleri, kuvars, kireç ve gümüş mika bulunmaktadır. Fırınlama esnasında kilin içerisinde bulunan kireçler seramiklerin yüzeyinde patlamalara neden olmuştur⁴⁴. MS 1. yüzyıl sonu ile 2. yüzyıl sonu arasında üretilenlerin astarlarında fazla pişirmeden kaynaklı pul pul benekler vardır. Erken örneklerde hafif parlak ve ince astar, MS 2. yüzyıl sonu ile 3. yüzyıl ortaları arasında daha mat ve soluk gözükmetedir. MS 3. yüzyıl ortasından sonra daha kalın sürülen astarın parlaklığı artmıştır⁴⁵. MS 5.-7. yüzyıllar arasına ait örneklerde ise astar kalın ve parlak olup kimi örneklerde ince ve mat uygulama da halen devam etmiştir⁴⁶. Seramikler üzerinde baskı⁴⁷, kabartma⁴⁸, damga ve rulet⁴⁹ tekniğinde yapılmış bezemeler görülmektedir. Ruletle yapılan çentik ve yivlerin yanı sıra damga tekniğinde⁵⁰ yapılmış motiflerde sıkça kullanılmıştır⁵¹.

Andriake’de Bulunan Afrika Kırmızı Astarlı Seramikleri

Andriake’de yapılan çalışmalarda Afrika Kırmızı Astarlı Seramiklerine ait yirmi altı adet örnek bu çalışma kapsamında değerlendirilmektedir. Bunlardan dokuzu tabak, on beşi kâse, biri süzgeçli sürahi olup; bunlar dışında tek örnek ise sadece gövde parçasıdır. Toplam yirmi altı seramik parçası Hayes’in⁵² tipolojik ayrımına göre on beş farklı tipe ayrılarak incelenmiştir (Fig. 3).

---

⁴¹ Hayes 1972, 455–457, map 7-8.

⁴² Hayes 1972, 296–299; Hayes 1997, 59.

⁴³ Hayes 1972, 13–14.

⁴⁴ Hayes 1972, 13–14, 287–295.

⁴⁵ Hayes 1972, 289.

⁴⁶ Hayes 1972, 287–295.

⁴⁷ Baskı süslemeler MS 4.-6. yüzyıllar arasında bu seramiklerinin tondolarında görülen en yoğun süsleme biçimi olarak söylenebilir (Adak-Adıbelli 2006, 36).

⁴⁸ Kabartma tekniği üç şekilde uygulanmıştır; 1) Barbotin, 2) Kalıp, 3) Aplik şeklinde. Ayrıntılı bilgi için bk. Adak-Adıbelli 2006, 33-36.

⁴⁹ Baskı tekniğinden sonra en sevilen bezeme tekniği rulettir (Adak-Adıbelli 2006, 36).

⁵⁰ Hayvan ve insanlar, iç içe daireler, palmiye dalları, rozetler ile haç motifleri en yaygın görülen damga bezemelerdir (Hayes 1972, Fig.38-57).

⁵¹ Motif repertuarı için bk. Hayes 1972, 215-281; Ayrıca bkz. Mackensen 1998.

⁵² Afrika Kırmızı Astarlı seramikleri formlara göre gruplandırırken Hayes’in tipolojisi ve isimlendirmesi dikkate alınmış; fakat kataloğa, Hayes’in dışında, bu seramiklere farklı isim veren araştırmacıların tip veya form isimleri de eklenmiştir.

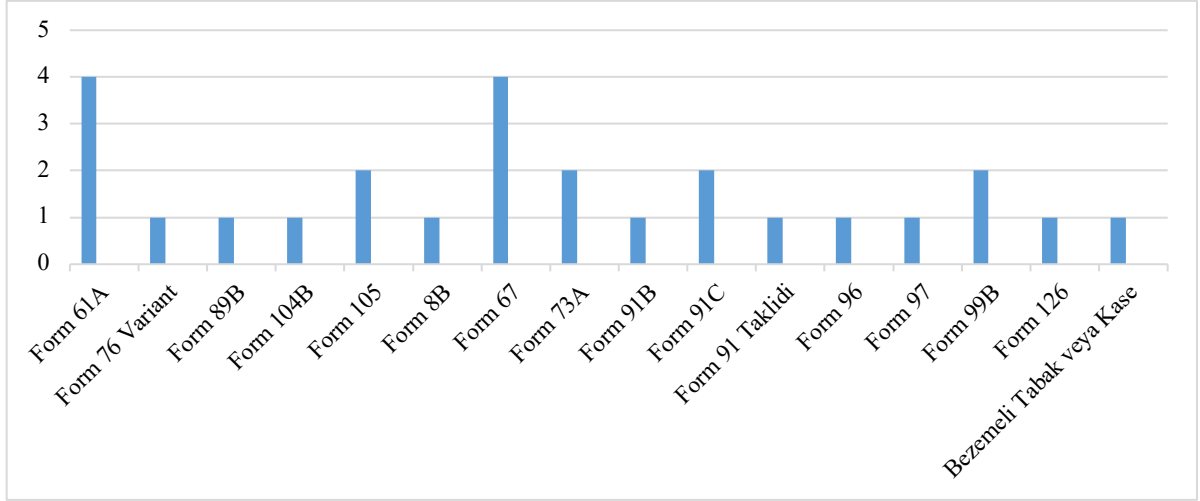

Fig. 3. Andriake Afrika Kırmızı Astarlı Seramiklerinin Tipolojik Ayrımı (Öz 2020, 37, Grafik 2)

Tabaklar

Hayes Form 61A

Hayes Form 61A'ya ait Andriake Şarap İşliği'nde dört adet parça ele geçmiştir (Fig. 4: 1-4, kat. no. 1-4). Bu form Hayes tarafından A ve B olmak üzere iki alt tipe ayrılmıştır. Form 61A genellikle içe dönük olan ağız kenarı dışta keskin dönüşle gövdeye geçiş yapmaktadır⁵³. Geniş bir ağız çapına (21-41 cm)⁵⁴ sahip bu tabakların yatay aşağı inen sığ gövdeleri düz bir kaideyle sonlanmaktadır. Kaide tondolarında genellikle yivler bulunmaktadır⁵⁵. Andriake'de bulunan Form 61A tabakları tipin genel özelliklerini taşımakla birlikte, kaidelerinin eksikliği tondolarında yiv olup olmadığını bilmemize imkân tanımamaktadır (Fig. 4: 1-4). Kat. no. 1 ve 2'nin içe dönük ağız kenarı keskin üçgenimsi bir profille dışa çıkıntı yaparak yatay gövdeye bağlanmaktadır (Fig. 4: 1-2). Kat. no. 2 ve 3'ün ağız profili diğerine (Kat. no. 1) göre daha az içe dönüktür (Fig. 4: 2). Kat. no. 4'ün ağız ise diğer üç örneğe göre daha dik yapılmıştır (Fig. 4: 4). Sığ gövdeli tabakların kaideleri eksiktir. Tabakların ağız çapları 22.8-24 cm arasında değişmektedir. Sık ve seyrek dokulu, az gözenekli ve gözeneksiz kırmızı tonlarındaki killeri, az ve çok az miktarda küçük boyutta kireç katkıdır. Kat. no. 1 ve 3 kırmızı astara sahipken, Kat. no. 4'ün pişirmeden kaynaklı kırmızı ve koyu kahverengi arasında değişen renk tonuna sahip bir astarı bulunmaktadır.

Form 61A tabakları yaygın olarak birçok kentte⁵⁶ kullanılmıştır. Andriake'de ortaya çıkarılan Form 61A tabaklarının benzerlerine Atina Agorası⁵⁷, Tarsus⁵⁸, Parion⁵⁹, Smyrna⁶⁰, Ephesos⁶¹, Anemurium⁶², Antioch on the Orontes⁶³, Amadora

⁵³ Bazılarında dik bir ağız formu görülmektedir (Hayes 1972, 105, Fig.17: 26).

⁵⁴ Hayes 1972, 101.

⁵⁵ Form 61A hakkında detaylı bilgi için ayrıca bk. Hayes 1972, 100-105.

⁵⁶ Kentler için ayrıca bk. Öz 2020, 38-39.

⁵⁷ Hayes 2008, 224, Fig.33: 1061.

⁵⁸ Adak-Adibelli 2006, 52-53, Lev. 2: 22, 25.

⁵⁹ Ergürer 2012, 123-125, Lev. 105-106.

⁶⁰ Erol 2011, 115-116, 366, K-217.1.

⁶¹ Gassner 1997, 149, Taf.49: 592.

⁶² Williams 1989, 39, Fig.18: 221.

⁶³ Waagé 1948, 48, Pl.VIII: 831 k-m.

(Lizbon)⁶⁴, Braga (Portekiz)⁶⁵, Argos⁶⁶, Sparta⁶⁷, Iraklion⁶⁸, Alexandria⁶⁹, Troya⁷⁰, Cartagena⁷¹, Gortina⁷², Hama (Suriye)⁷³, Gadara⁷⁴, El Mahrine (Tunus)⁷⁵, Valencia⁷⁶, Slovenya⁷⁷, Venedik⁷⁸, Knidos⁷⁹, Patara⁸⁰, Stobi⁸¹, Tripolis⁸², Tiberius Villası⁸³, Iesso⁸⁴ ve Sepphoris'te⁸⁵ rastlanmıştır. Yapılan analogik karşılaştırmalar neticesinde Andriake örnekleri için MS 4. yüzyılın sonu ile 5. yüzyılın başı tarihi önerilmektedir.

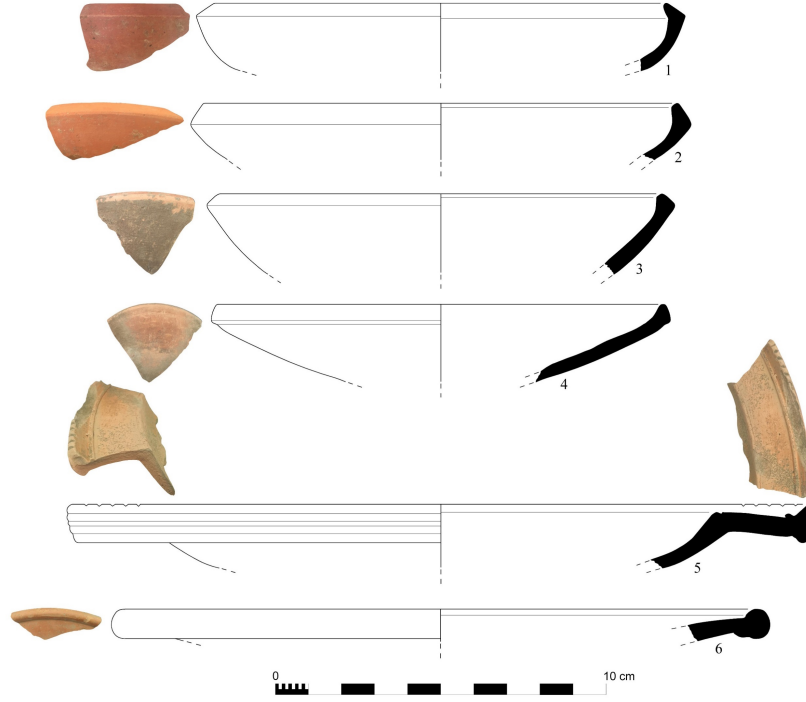

Fig. 4. 1-4: Hayes Form 61A, 5: Form 76 Variant, 6: Form 89B

Hayes Form 76 Variant

Hayes Form 76 Variant'a ait Andriake 121 No'lu Yapı Grubu'nda 1 adet parça bulunmuştur (Fig. 4: 5, kat. no. 5). Hayes, Olympia'da bulunan bir tabağı Form

⁶⁴ Quaresma 2017, 75, 81, Fig.17, 19: 87, 109.

⁶⁵ Delgado v.d. 2014, 677, Fig.7.

⁶⁶ Abadie-Reynal 2007, 163-164, Pl.39: 273.1.

⁶⁷ Pickersgill – Roberts 2003, 566, 569, 583, Fig.8: 42, Fig.11: 70a-b.

⁶⁸ Hayes 1972, 101, Fig.17: 7.

⁶⁹ Rodziewicz 1976, 35, Pl.3, B5a; Majcherek 1992, 86: No. 9.

⁷⁰ Hayes 1972, 103, Fig. 16: 13.

⁷¹ Munoz v.d. 1966, 4, 27, Fig.3: 1.

⁷² Preite 1997, 141, Tav.11: 2.

⁷³ Lund 1995, 139-140, Pl.3: 28-29.

⁷⁴ El-Khoury 2014, 133, Fig.7: 2.

⁷⁵ Mackensen 1993, 592, Taf.53: 1-2.

⁷⁶ Reynolds 1984, 476, Fig.299-304.

⁷⁷ Pröttel 1996, 199, 202, 207, 217, 218, Taf.2: 8, 4: 5, 7: 17, 15: 1-17.

⁷⁸ Grandi 2007, 6, Pl.1: 7, 8.

⁷⁹ Doksanaltı 2010, 779, Fig.52: 1.

⁸⁰ Şen-Yıldırım 2012, 162, Şek. 2:15-17.

⁸¹ Ončevska – Todorovska 2018, 358, Fig.1-3.

⁸² Ok 2018, 288.

⁸³ Sagui 1980, 496-497, Fig.22.29: 24.

⁸⁴ Uscatescu – Jimenez 2005, 83, 99, Fig.2: 3.

⁸⁵ Vincenz 2013, 211, Pl.55: 4.

76'nın varyasyonu olarak değerlendirmektedir⁸⁶. Bu örnek ağız kenarında dışta iki adet yiv ve hafif yukarıya doğru yükselen ağız kenarının üzerinde çentikler görülmektedir⁸⁷. Andriake örneği de bu tabağa benzer olduğu için Form 76 Variant olarak incelenmiştir. Bu tip geniş ve büyük bir tabak formudur. İçte düz ve geniş ağız kenarı üzerinde çentikler bulunur ve hafif yukarıya yükseltilmiştir. Dışta ise aşağı sarkıtılmış ağız kenarında⁸⁸ birden fazla yiv yer almaktadır. Kürevi gövdesi yatay olarak düz kaideye bağlanmaktadır (Fig. 4: 5). Hayes Form 76 Variant tabaklarının ağızları 25-36 cm çaplarında iken⁸⁹, Andriake örneği ağız çapı 38 cm'dir. Andriake Form 76 Variant tabağının iyi fırınlanmış sık dokulu ve gözeneksiz kili yoğun miktarda küçük boyutta gümüş mika, az miktarda küçük boyutta şamot (grog)⁹⁰ ve kireç katkılı olup açık kırmızı renktedir.

Hayes bu forma ait Atina Agorası örnekleri için MS 425-475 tarihini önermektedir⁹¹. Andriake'de bulunan tabak parçasının benzeri⁹² ve ele geçtiği yapı grubunda⁹³ beraber bulunduğu eserler (cam, kandil vb.) birlikte incelendiğinde, örnek için Hayes'in önerdiği MS 425-475 tarihi kabul edilebilir.

Hayes Form 89B

Andriake Granarium'unda bu tipe ait bir adet parça ele geçmiştir (Fig. 4: 6, Kat. no. 6). Hayes bu tabak formunu A ve B olmak üzere iki alt tipe ayırmıştır⁹⁴. B tipinin farkı tabağın tondosunda damga tekniğinde yapılmış bezemelerin bulunmasıdır⁹⁵. Yüksek ayaklı kaidesinin dışında rulet motifleri veya yivler görülür. Ayrıca A formunun içte ağız kenarında rulet ve yiv bulunurken B alt tipinde bulunmamaktadır⁹⁶. Andriake'deki örneğin kaidesinin eksik olması tondosunda betimlemenin olup olmadığını bilmemizi imkansızlaştırmaktadır. Fakat iç ağız kenarında bezemenin bulunmayışı, dışta ağız kenarından gövdeye geçişteki dışa çıkık keskin yiv incelenen örneğin Form 89'un B alt tipine ait olduğunu gösterir (Fig. 4: 6). Bu tipe ait tabakların ağız çapları 38-65 cm arasında değişmektedir⁹⁷. Andriake'deki Form 89B'nin ağız çapı ise 38 cm'dir. Bu tabak geniş dışa yuvarlatılmış bir ağıza, yatay eğimli yüksek ayaklı bir kaideye bağlanan sığ gövdeye sahiptir (Fig. 4: 6). Kili açık kırmızı renkte olup sık dokulu ve gözeneksizdir. İçerisinde çok az miktarda küçük boyutta gümüş mika, az miktarda küçük boyutta kireç katkısı vardır. Sabunumsu ve mat astarı ise kırmızı tonlarındadır.

Hayes, Form 89B'yi tipin geç versiyonu olarak tanımlamakta, MS 5. yüzyılın ortası ile erken 6. yüzyıla tarihlenmektedir⁹⁸. Benzerine Ballana⁹⁹ ve Lechaion'da¹⁰⁰ rastlanan Andriake Form 89B örneği için Hayes'in önerdiği tarih uygundur.

⁸⁶ Hayes 1972, 122, 125, Fig.21: 6.

⁸⁷ Hayes 1972, 125.

⁸⁸ Hayes bu tarz ağız kenarını "topuzlu ağız kenarı" olarak tanımlamaktadır (Hayes 1972, 124). Çalışmada aşağı sarkık veya sarkıtılmış ağız kenarı tanımı kullanılmıştır.

⁸⁹ Hayes 1972, 124-125.

⁹⁰ Seramik kırığı veya tozu.

⁹¹ Bu kadar net bir tarih verirken aynı kontekstte bulunan sikkelerden yararlanmıştır. Hayes 1972, 125.

⁹² Hayes 1972, 122, 125, Fig.21: 6; Mackensen 1993, 598, Taf.59: 3.

⁹³ Yapı grubu hakkında detaylı bilgi için bk. Öz 2020, 30-31.

⁹⁴ Hayes 1972, 138, Fig. 25.

⁹⁵ Bezemesiz örnekleri de mevcuttur.

⁹⁶ Hayes 1972, 136-137.

⁹⁷ Çoğunluğun ağız çapı 45-50 cm arasındadır. Hayes 1972, 137.

⁹⁸ Hayes 1972, 139.

⁹⁹ Hayes 1972, 137.

¹⁰⁰ Hayes 1972, 137, 138, Fig.25: 7.

Hayes Form 104B

Hayes Form 104'ün B tipine ait tek örnek Germanicus Meydanı'nda ele geçmiştir (Fig. 5: 1, Kat. no. 7). Hayes'in geniş/büyük tabak olarak nitelediği Form 104, A, B ve C olarak üç farklı alt tipe ayrılmıştır¹⁰¹. Andriake'deki parçanın da içerisinde bulunduğu B alt tipi, A'ya göre daha derin, gövdesi daha eğimli olarak alçak ve köşeli kaideye bağlanmaktadır. Dışta ağız kenarı daha az aşağı sarkık olup A tipine göre ağız profili daha az yukarı kalkıktır. İçte ağız kenarlarında, incelenen örnekte de olduğu gibi, bir adet yiv bulunmaktadır¹⁰² (Fig. 5: 1). A ve B tipinin C'ye göre daha yaygın olduğu bu tip tabaklar ağır/kaba görünüme sahiptirler. Ağız çapları 29-50 cm arasında değişmektedir¹⁰³. Andriake'deki örneğinin ağız çapı ise 33 cm'dir. Sık dokulu ve gözeneksiz kili kırmızı renkte olup az miktarda küçük boyutta taşçık ve siyah ince kum tanecikleri, orta miktarda küçük boyutta gümüş mika ve kireç katkıdır. Astarı ise kırmızı tonlarında ve mat görünümündedir.

Hayes bu formun B alt tipi için MS 570-600 yıllarını önermektedir¹⁰⁴. Ancak Andriake örneğinin Saraçhane¹⁰⁵ ve Atina Agorası'nda¹⁰⁶ bulunan benzerleri MS 550-580 yıllarına aittir. Benzerlerinden hareketle değerlendirilen örnek için MS 550-580 tarihi önerilebilir. Bu tarih Germanicus Meydanı'nın MS 6 yüzyılda da faal olarak kullanıldığını göstermektedir.

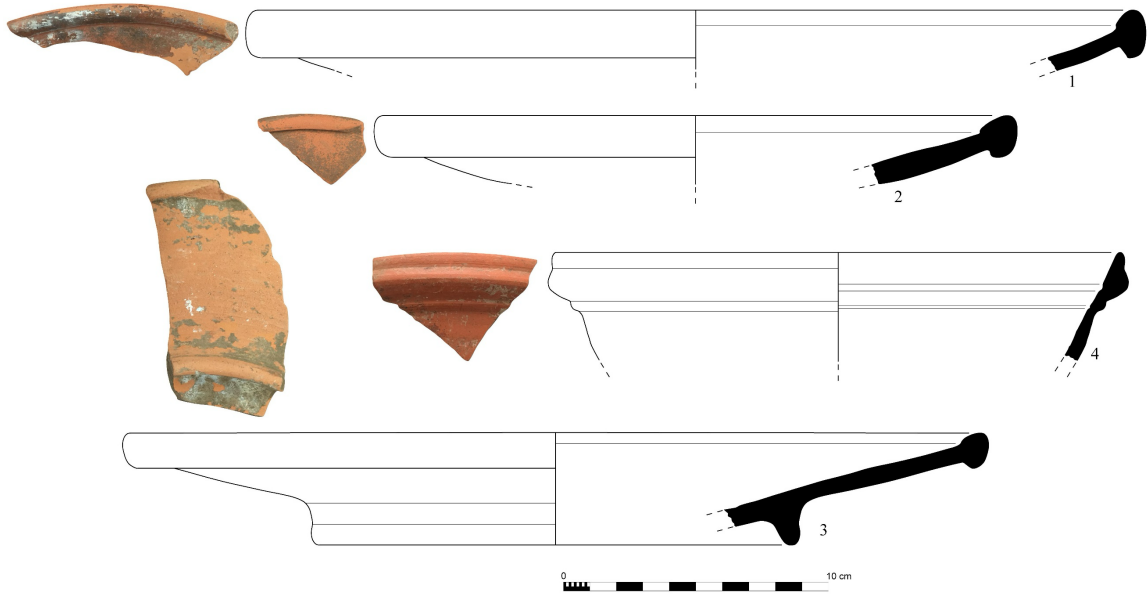

Fig. 5. 1: Hayes Form 104B, 2-3: Form 105, 4: Form 8B

Hayes Form 105

Andriake'de 121 No'lu Yapı Grubu ve Agora'da bu tipe ait iki adet parça ortaya çıkarılmıştır (Fig. 5: 2-3, kat. no. 8-9). Hayes tipe ait geniş/büyük tabakları topuzlu kaba ağız, sıg, kalın ve eğimli gövde ile orta yükseklikte yuvarlatılmış kaideli olarak

¹⁰¹ Hayes 1972, 160-166.

¹⁰² Hayes 1972, 160.

¹⁰³ Çoğunluğun ağız çapı 32-45 cm arasındadır. Hayes 1972, 160.

¹⁰⁴ Hayes 1972, 166.

¹⁰⁵ Hayes 1992, 156, Fig.35, 21:3.

¹⁰⁶ Hayes 1972, 162-163, Fig.30: 15; Hayes 2008, 233, Fig.36: 1160.

tanımlamakta; tondolarında fırça izlerinin görüldüğünden bahsetmektedir¹⁰⁷. Hayes Form 103 ve 104 tabaklarına göre astarları ince yapılmıştır. Form 105 tabaklarının dışta aşağı sarkıtılmış ağız kenarlarında kare şekilli profil görülmektedir¹⁰⁸. Andriake'deki örneklerden Kat. no. 8'in (Fig. 5: 2) dışta aşağı sarkıtılmış kareye yakın ağız profili varken; Kat. no. 9'un ağız kenarı ise diğerine göre hafif yuvarlatılarak bırakılmıştır (Fig. 5: 3). Kat. no. 8 kalın cidarlı ve eğimli sığ bir gövdeye sahiptir; ancak kaidesi eksiktir (Fig. 5: 2). Kat. no. 9'un ise kalın cidarlı ve eğimli sığ gövdesi orta yükseklikte yapılmış bir kaideye bağlanmaktadır (Fig. 5: 3). Hayes Form 105 tabaklarının ağız çapları 30-42 cm arasında değişmektedir¹⁰⁹. Andriake örneklerinin ağız çapları ise 32-32.4 cm aralığındadır. Bu tipe ait tabaklar, değerlendirilen örnekler gibi, genelde bezemesiz yapılmıştır. Kırmızı tonlarındaki killeri sık dokulu ve gözeneksizdir. İçeriğinde yoğun miktarda küçük boyutta kireç ve gümüş mika, çok az miktarda küçük boyutta taşçık, az miktarda küçük boyutta siyah ince kum tanecikleri ve kireç bulunmaktadır. Her iki tabak parçasının astarları aşırı aşındığı için renk tonları hakkında yorum yapılamamaktadır.

Form 105'e ait tabaklar birçok kentte¹¹⁰ yaygın olarak kullanılmıştır. Hayes bu tabakların ele geçtiği kontektleri incelediğinde erken örnekler için MS 6. yüzyılın sonu, geç örnekler için ise MS 580/600-660 ve sonrası tarihlerini önermektedir¹¹¹. Hayes, Form 105 tabaklarının erken örneklerinde ağız yapısının daha dik olduğunu ve sonradan yassılaştığını ifade etmektedir¹¹². Ayrıca erken örneklerin ağız çapları 30-34 cm arasındadır¹¹³. Andriake örneklerinin ağız çapları geç örneklere göre daha küçüktür. Kat. no. 9'un ağız yapısı Kat. no. 8'e göre diktir. Bu özelliklere göre Andriake Form 105'e ait tabaklar tipin erken örneklerinden olmalıdır. Apollonia¹¹⁴, Atina Agorası¹¹⁵, Olba¹¹⁶, Arykanda¹¹⁷, Beyrut¹¹⁸ ve Rafti Adası'ndaki¹¹⁹ benzerleriyle kıyaslandığında, Andriake örnekleri için MS 6. yüzyılın sonu ile 7. yüzyılın başı tarihi önerilmektedir.

Kâseler

Hayes Form 8B

Hayes Form 8B'ye ait tek örnek Andriake'deki Şarap İşlikleri'nde ortaya çıkarılmıştır (Fig. 5: 4, kat. no. 10). Form 8B'nin gövdesi A'ya göre daha yataydır¹²⁰. A'nın ağız¹²¹ B'ye¹²² göre daha dar yapılmıştır. Andriake'de bulunan kâse parçasının gövdesinin hafif dışa doğru genişleyerek kaideye bağlanması ve ağız çapının 22 cm olması Form 8'in B alt tipine ait olduğunu göstermektedir. Form 8B, dışa genişçe açılan bir ağıza, aşağıya doğru yatay inen omurgalı bir gövde ile dışbükey tondosu olan küçük bir kaideye sahiptir¹²³. Andriake örneğinin kaidesi eksiktir; fakat formun yukarıda sayılan özelliklerini taşımaktadır. Dışa açılan ağız kenarında altında yiv yer

¹⁰⁷ Hayes 1972, 166.

¹⁰⁸ Hayes 1972, 166.

¹⁰⁹ Tipe ait farklı varyasyonların ağız çapları daha büyük olabilmektedir. Hayes 1972, 166.

¹¹⁰ Kentler için ayrıca bk. Öz 2020, 43.

¹¹¹ Yassıada batığında yapılan incelemelerde bu forma ait tabakların olduğu görülmüş; bunlar MS 580-660 yıllarına tarihlenmiştir (Bass 1982, 166-167, Fig.8-9: P5-6).

¹¹² Hayes 1972, 166-169; Hayes 1980, 508.

¹¹³ Hayes 1972, 169.

¹¹⁴ Hayes 1972, 168, Fig.32: 9.

¹¹⁵ Hayes 2008, 233, Fig.36: 1162.

¹¹⁶ Aydın 2019, 100, Lev.5, Kat. No. 9.

¹¹⁷ Yaman 2018, 50-51, Lev.9:5.

¹¹⁸ Reynolds 2011b, 219-220, Fig.10: 154.

¹¹⁹ Hayes 1972, 167, Fig.32: 8.

¹²⁰ Hayes 1972, 33.

¹²¹ Hayes 1972, 33. Çoğunlukla 16-18 cm'dir.

¹²² Form 8B'ye ait kâselerin ağız çapı 19-27 cm arasındadır (Hayes 1972, 33).

¹²³ Hayes 1972, 33.

alan üçgenimsi bir profil bulunmaktadır. İçte ağız kenarıyla gövde geçişinde iki yiv daha görülmektedir (Fig. 5: 4). Sık dokulu ve gözeneksiz kili kırmızı tonlarında olup az miktarda küçük boyutta taşçık ve kireç katkılıdır. Hafif sabunumsu astarı ise kil rengindedir.

Hayes, Form 8B için MS 2. yüzyılın ikinci yarısı tarihini önermektedir¹²⁴. Değerlendirilen kâsenin benzerlerine Ostia¹²⁵, Sicilya (Akrai)¹²⁶, ve Luni'de¹²⁷ rastlanmaktadır¹²⁸. Andriake Form 8B kâsesi için MS 2. yüzyılın ikinci yarısı tarihi uygun gözükmemektedir.

Hayes Form 67

Andriake'deki Şarap İşlikleri, 2015 Yılı İşlik Kazısı Atık Toprağı ve Onurlandırma Anıtları'nda ele geçen Hayes Form 67'ye ait dört adet örnek bulunmaktadır (Fig. 6: 1-4, kat. no. 11-14). Hayes Form 67 adıyla bilinen geniş kâseler hafif aşağı sarkık kürevi bir gövdeye, içte bir yatay-düz bir kavisli iki kademe olarak dışa doğru hafifçe yükselen geniş bir ağıza, dışta hafif yuvarlatılmış alt kenarı aşağı sarkık ağız kenarı ile düz kaideye sahiptir. Bunlara ek ağız kenarlarının iç tarafında tek yiv görülmektedir¹²⁹. Andriake Form 67 kâseleri tipin genel özelliklerini taşımaktadır; ancak kaideleri eksik olduğundan bu konuda yorum yapılamamıştır. Andriake Form 67 örneklerinde gövdeye geçişteki içten dışa yükselen kademelerin uzunluklarında farklılıklar mevcuttur (Fig. 6: 1-4).

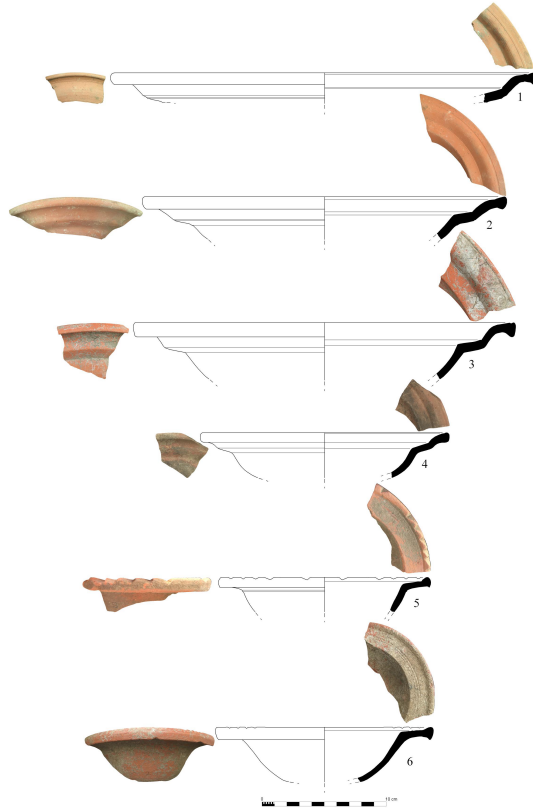

Fig. 6. 1-4: Hayes Form 67, 5-6: Form 73A

¹²⁴ Hayes 1972, 34–35.

¹²⁵ Hayes 1972, 32, Fig.4: 32.

¹²⁶ Domzalski 2015, 285, Pl.3: 4.

¹²⁷ Lamboglia 1958, 262–263.

¹²⁸ Bu tipe ait örneklerin yer aldığı diğer kentler için ayrıca bk. Hayes 1972, 33–34.

¹²⁹ Hayes 1972, 112. Formun bezeme repertuvarı için bk. Hayes 1972, 115–116.

Kat. no. 13'ün kademeleri diğer örneklerle (kat. no. 11, 12, 14) göre daha uzun ve kavilidir. Hayes bu tipe ait kâselerin ince cidarlı olduklarını belirtmektedir¹³⁰. Andriake'deki kâselerin gövde cidarları da ince yapılmıştır. Bu forma ait kâselerin ağız çapları genelde 20-45 cm arasında değişmektedir¹³¹. Andriake'deki örneklerin ağız çapları ise 20-34 cm arasındadır. Sık dokulu ve gözeneksiz killeri kırmızı ve kahverengindedir. Killeri çok az miktarda küçük boyutta gümüş mika, ince kum tanecikleri ve şamot, az miktarda küçük boyutta kireç, gümüş mika ve taşçık katkıdır. Astarları ise yine kil rengi tonlarında olup kırmızı renktedir. Fakat Kat. no. 14'ün astarında fırınlamadan kaynaklı siyahlaşmalar görülmektedir (Fig. 6: 4).

Form 67 kâseleri birçok kentte¹³² sevilerek kullanıldıkları için oldukça yaygındır. Hayes bu formu bezemelerine göre üç farklı gruba ayırmış ve bu bezeme gruplarına göre tarihlendirme yapmıştır¹³³. Andriake'de bulunan bu forma ait örnekler Hayes'in üçüncü bezeme¹³⁴ grubuna dâhil edilmektedir¹³⁵. Bu bezeme grubu için MS 450 yılı ve sonrası önerilmektedir¹³⁶. Hayes'in üçüncü bezeme grubu için önerdiği tarihe ek olarak değerlendirilen örneklerin benzerleri¹³⁷ de kıyaslandığında, Andriake'deki Form 67 kâseleri için MS 450 ve sonrası tarihi önerilmektedir.

Hayes Form 73A

Hayes Form 73A'ya ait iki adet örnek Andriake'deki Şarap İşlikleri ve Germanicus Meydanı'nda ortaya çıkarılmıştır (Fig. 6: 5-6, Kat. no. 15-16). Hayes Form 73 küçük kâseleri A ve B olmak üzere iki alt tipe ayırmaktadır. A alt formun ağız üzerinden çentikler bulunurken, B tipinde içte ağız kenarında yivler yer almaktadır¹³⁸. Ağızlarının üzerinde çentiklerin yer alması Andriake örneklerini Form 73'ün A alt tipine koymamıza yardımcı olmaktadır (Fig. 6: 5-6). Yatay düz bir kademe oluşturularak dışa genişletilen ağız¹³⁹ üzeri yuvarlatılarak yukarı kaldırılmıştır. Kat. no. 15'in dışta ağız kenarının ucu hafif sivri-küt şekilleyken (Fig. 6: 5), Kat. no. 16'da farklı olarak uç kısım sivri bırakılmıştır (Fig. 6: 6). Her iki kâsede de ağızda çentikler bulunmaktadır; ancak çentikler ağız üzerini tamamen çevrelemez, belirli bir kısımda görülür. İçte ağız kenarı bitimi küresel gövdeye keskin bir şekilde bağlanmaktadır. Hayes Form 73'e ait kâselerin ağız çapları 15-18 cm arasında¹⁴⁰ iken, Andriake'dekilerin ağız çapları da 16-18 cm arasında değişmektedir. Sık dokulu ve gözeneksiz killeri kırmızı tonlarındadır. İçerisinde yoğun miktarda küçük boyutta gümüş mika, çok az miktarda küçük boyutta şamot, kuvars ve siyah ince kum tanecikleri, az miktarda küçük boyutta kireç bulunmaktadır. Kat. no. 15'in astarı aşırı aşınmadan dolayı görülemezken, Kat. no. 16'nın astarı kırmızı renktedir.

¹³⁰ Hayes 1972, 115.

¹³¹ Hayes 1972, 112.

¹³² Ele geçtiği kentler için ayrıca bk. Öz 2020, 45-47.

¹³³ Hayes 1972, 115-116. Form 67 kâseleri için MS 360-470 yılları arasını genel tarih olarak vermektedir (Hayes 1972, 116).

¹³⁴ Bu bezeme grubu elde basit ve kabaca yapılmış birkaç yiv veya banttandır.

¹³⁵ Andriake'de 2009 yılından günümüze kadar yapılan kazılarda ortaya çıkarılan Afrika Kırmızı Astarlı seramiklerinin hepsi değerlendirildiğinde Hayes'in tanımladığı ilk iki gruba ait bezemeli tondo bulunamadığı için (ele geçen tek bezemeli tondonun hangi forma ait olduğu tam olarak saptanamamıştır. Bk. Öz 2020, 53-54) örnekler üçüncü gruba dâhil edilmiştir.

¹³⁶ Hayes 1972, 116.

¹³⁷ Waagé 1933, 296, 298, no.157-158; Hayes 1972, 113-114, Fig.19: 17; Anderson – Stojanovic 1992, 57, Pl.42: 365; Mackensen 1993, 595-596, Taf 57:1-2; Hayes 2008, 226, Fig.34:1084-1085; Şen-Yıldırım 2012, 162, Şek.3:21; Delgado v.d. 2014, 677, Fig.7; Ok 2018, 289, Lev.61: 439; Ok 2023, 363, Fig.6.

¹³⁸ Hayes 1972, 121-124.

¹³⁹ B tipinde ise içte yatay olan ağız kenarında yivler bulunmaktadır (Hayes 1972, 122).

¹⁴⁰ Hayes 1972, 123.

Hayes Form 73A kâseleri, B tipine göre, oldukça yaygındır¹⁴¹. Hayes, Form 73A için MS 420-475 yılları arasını önermekle birlikte çentikli örneklerin çentiksizlere göre daha erken tarihli olduğunu ifade etmektedir¹⁴². Abu Mena'daki çentiksiz örnekler MS 480 yıllarına tarihlenmiştir¹⁴³. Dolayısıyla çentiksiz örneklerin MS 5. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yoğun kullanıldıkları anlaşılmaktadır. Çentikli kâselerin tipin erken örneklerinden olmalarının yanı sıra Andriake'deki örneklerin yakın benzerleriyle¹⁴⁴ yapılan kıyaslar sonucu MS 5. yüzyılın ilk yarısı tarihi incelenen kâseler için uygun gözükmektedir.

Hayes Form 91B/C

Andriake'de Şarap İşlikleri'nde (Kat. no. 17), Germanicus Meydanı'nda (Kat. no. 18) ve Doğu Hamam'da (Kat. no. 19) Hayes Form 91B ve C'ye ait üç adet örnek bulunmuştur (Fig. 7: 1-3). Afrika Kırmızı Astarlı Seramikleri içerisinde yoğun olarak tercih edilen Form 91 kâselerini Hayes dört alt tipe ayırmıştır¹⁴⁵. A tipi, B, C ve D'ye göre, daha sığ, ağız kenarındaki dışa çıkıntı yapan kanca profili ince ve köşelidir. İç kısmında iki adet yiv bulunur ve ağız çapları 52-53 cm olup pek yaygın değildir¹⁴⁶. B tipi, A'dan daha derindir; ağız kenarındaki dışa çıkıntı yapan kanca şekilli çıkıntı A ile benzerdir. İçte yivler görülmez. Çok yaygın bu tipin ağız çapı 28 cm'den küçüktür¹⁴⁷. C ise B'ye göre daha derin gövdelidir; ağız kenarındaki dışa çıkıntı yapan kanca profili kısalmış ve ucu yuvarlatılmıştır. Oldukça yaygın C tipi kâselerin dışı diğerlerine göre daha kaba ve pürüzlü bırakılmış, yarı parlak kalın bir astara sahiptir. Ağız çapları ise 15-20 cm arasında değişmektedir¹⁴⁸.

Andriake'deki örneklerden Kat. no. 17 B tipine aittir (Fig. 7: 1). Kat. no. 17'nin dışa dönük küçük ağız düz bırakılmış, dışa eğimli çıkıntı yapan geniş ağız kenarının uç kısmı aşağı döndürülerek kanca (yaka) formunu almıştır (Fig. 7: 1). Yarı kürevi gövdelidir. Ağız çapı 30 cm olup B tipinin özelliklerini taşımaktadır. Sık dokulu ve gözeneksiz kırmızı renkteki kili çok az miktarda küçük boyutta gümüş mika ve kireç katkılıdır. Mat ve pürüzlü astarı ise kırmızı tonlarındadır. Hayes B tipi için MS 450-530 tarihini önermektedir¹⁴⁹. Benzerleriyle¹⁵⁰ yapılan analogi neticesinde Andriake Hayes Form 91B kâsesi için MS 450-530 tarihi uygundur. Kat. no. 18 ve 19 ise C tipine ait olmalıdır (Fig. 7: 2-3). Kat. no. 18'in dışa dönük ağız hafif yuvarlatılmış, dışa çıkıntı yapan kanca şekilli profil, B tipine göre (Fig. 7: 1) daha kısa tutularak uç kısmı yuvarlatılmıştır (Fig. 7: 2). Kat. no. 19'un ağız kenarında dışa çıkıntı yapan kanca profilinin uç kısmı ise, Kat. no. 18'e göre, daha az içe döndürülmüş yani kısaltılmıştır (Fig. 7: 3). Büyük bir bölümü kırık gövdelerinin daha derin ve yarı kürevi olduğu anlaşılmaktadır (Fig. 7: 2-3). Sık dokulu ve gözeneksiz kırmızı renkteki killeri çok az miktarda küçük boyutta şamot ve kireç, az miktarda küçük boyutta kireç ve

¹⁴¹ Form 73A'nın bulunduğu kentler için bk. Öz 2020, 47-48.

¹⁴² Hayes 1972, 124.

¹⁴³ Hayes 1972, 123.

¹⁴⁴ Hayes 1972, 122, Fig.21:2; Mackensen 1993, 601, Taf.61:6; Pröttel 1996, 240, Taf.32:4; Hayes 2008, 228, Fig.34:1109; Ergürer 2012, Lev.107-108:227; Vincenz 2013, 211, Pl.55:5; Delgado v.d. 2014, 677, Fig.7.

¹⁴⁵ Bonifay, bu forma ait farklı öncü bir tip (Bonifay Form 48) daha belirlemiştir. Detaylı bilgi için ayrıca bk. Bonifay 2004, 178.

¹⁴⁶ Hayes 1972, 140.

¹⁴⁷ Hayes 1972, 140.

¹⁴⁸ Hayes 1972, 141; D tipi için bk. Hayes 1972, 141.

¹⁴⁹ Hayes 1972, 144. Bonifay, Hayes Form 91B'nin küçükleri için daha geç bir tarih önerir (Mackensen 2006, 220).

¹⁵⁰ Williams 1989, 40, Fig.18:227; Mackensen 1993, 619-620, Taf.75:1; Amir 2006, 146, Fig.1:5; Mackensen 2006, 220-221, Fig.9.5:6; Ergürer 2012, 131-132, Lev.110: 232; Çevirici - Çoşkun 2014, 157, Res.3:60.

gümüş mika katkılıdır. Kat. no. 18'in mat ve kırmızı tonlarında astarı varken, diğer örneğin (Kat. no. 19) yarı parlak kırmızı renkteki astarı daha kalındır.

Andriake'deki Hayes Form 91C'ye ait kâselerin yakın benzerlerine Valencia¹⁵¹, Alicante¹⁵², Apollonia¹⁵³, Thebais¹⁵⁴, Limyra¹⁵⁵, Sevilla (Hispalis)¹⁵⁶, Parion¹⁵⁷, Olba¹⁵⁸ ve Capidava'da¹⁵⁹ rastlanmıştır. Hayes, Form 91C için MS 530-600+ tarihini önermektedir¹⁶⁰. Reynolds, Valencia'da bulunanlar için MS 6. yüzyılın sonunu uygun görmüştür¹⁶¹. Mackensen, Thebais'te bulunan örneği MS 530-580 yıllarına tarihlenmektedir¹⁶². Limyra, Parion ve Olba'daki benzer örnekler MS 530-600 yıllarına tarihlenmiştir¹⁶³. Andriake Form 91C örnekleri için de MS 530-600 tarihi önerilmektedir.

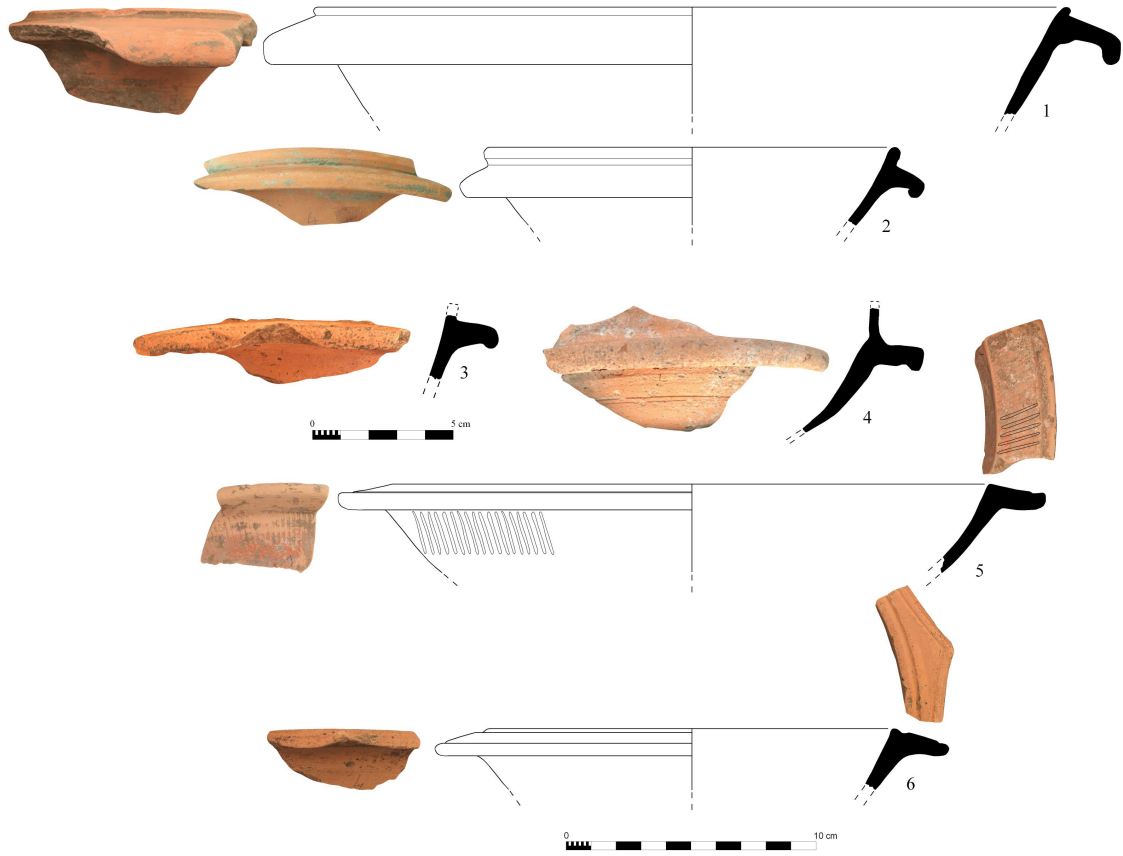

Fig. 7. 1: Hayes Form 91B, 2-3: Form 91C, 4: Form 91 Taklidi, 5: Form 96, 6: Form 97

¹⁵¹ Reynolds 1984, 478, 521: 359, 362.

¹⁵² Reynolds 1987, 32-33, No.95.

¹⁵³ Hayes 1972, 142-143, Fig.26: 21.

¹⁵⁴ Mackensen 2006, 221, Fig.9.5: 8.

¹⁵⁵ Marksteiner – Yener-Marksteiner 2009, 244, Taf.2: 21.

¹⁵⁶ Paz – Vargas 2011, 91, Fig.3: 23.

¹⁵⁷ Ergürer 2012, Lev.110: 233.

¹⁵⁸ Aydın 2019, 248, Lev.1, Kat. 1.

¹⁵⁹ Ratiu v.d. 2017, 213, Pl.2: 3-4.

¹⁶⁰ Hayes 1972, 144.

¹⁶¹ Reynolds 1984, 478.

¹⁶² Mackensen 2006, 222.

¹⁶³ Ergürer 2012, Lev.110: 233; Marksteiner – Yener-Marksteiner 2009, 238; Aydın 2019, 247-248, Lev.1, Kat. 1.

Hayes Form 91 Taklidi

Andriake'deki Doğu Hamam'da ele geçen bir örnek (Fig. 7: 4, Kat. no. 20), Hayes Form 91 kâselerini andırmakta; fakat o ve alt tiplerinden herhangi birine dâhil edilemediği için Form 91'in taklidi olarak değerlendirilmiştir. Dik olduğu düşünülen ağız kırıktır; ağızdan gövdeye geçiş oldukça uzundur. Form 91 örneklerinde olduğu gibi ağız kenarında dışa çıkıntı yapan bir yaka bulunmaktadır. Ancak Form 91'dekilerden farklı olarak uç kısmı aşağı döndürülerek tam kanca formu verilmemiş, ucu düz bırakılmıştır (Fig. 7: 4). Yarı kürevi gövdesi Form 91 kâselerinin tümünden daha derindir. Sık dokulu ve gözeneksiz kili kırmızı tonlarında olup çok az miktarda küçük boyutta taşçık, az miktarda küçük boyutta şamot ve kireç katkılıdır. Yarı parlak astarı da kil rengindedir.

Form 91 Taklidi kâsenin ortaya çıkarıldığı Doğu Hamam kazılarında bulunan küçük buluntular ile mimari eserler genellikle Geç Roma Dönemi'ne tarihlenmekte, çoğunluğun ise MS 5.-6. yüzyıla ait olduğu görülmektedir¹⁶⁴. Doğu Hamam'daki kontekt¹⁶⁵ ile Hayes'in Form 91 kâseleri için önerdiği tarihler¹⁶⁶ birlikte değerlendirildiğinde Form 91 Taklidi için MS 5. yüzyılın ikinci yarısı ile 6. yüzyılın başı tarihi önerilmektedir. Bu örneğin kil ve astar özellikleri Form 91'in taklidi olarak Myra'da yerel atölyelerde üretildiğini düşündürmektedir.

Hayes Form 96

Hayes Form 96'ya ait kâselerden tek örnek Andriake'deki 2015 Yılı İşlik Kazısı Atık Toprağında ortaya çıkarılmıştır (Fig. 7: 5, Kat. no. 21). Hayes bu formun oldukça nadir görüldüğünü ifade etmektedir. Bu tipin aşağı eğimli dışa çıkık hafif içbükey geniş ağız üzerinin ruletle kaplı olduğu görülmektedir. Sığ gövdesi hafif yüksek konik kaideye bağlanmaktadır. İri taneli kil yapıları ile kalın ve parlak astarları vardır. Ağız çapları ise 18-25 cm arasında değişmektedir¹⁶⁷. Andriake'deki Form 96'ya ait kâsenin dışa çıkık hafif içbükey geniş ağız üzeri ve gövde ruletlerle kaplıdır (Fig. 7: 5). Geniş ağız kenarının dış tarafında bir adet yiv görülmektedir. Sık dokulu ve gözeneksiz kili kırmızı renktedir. Çok az miktarda küçük boyutta kireç, az miktarda küçük boyutta gümüş mika katkılıdır. Yoğun aşınmış kırmızı renkteki astarının parlak veya kalın olup olmadığı tam olarak anlaşılmamaktadır. Kâsenin yüzeyinde pişirimden kaynaklı kireç patlamaları vardır.

Hayes bu kâseleri MS 490-540 yıllarına tarihlemektedir¹⁶⁸. Andriake Form 96 kâsesi için, benzeriyle¹⁶⁹ yapılan karşılaştırmalar neticesinde, MS 5. yüzyılın sonu ile 6. yüzyılın ilk yarısı tarihi önerilmektedir.

Hayes Form 97

Andriake'de Granarium'da bulunan Hayes Form 97'ye ait tek örnek vardır (Fig. 7: 6, Kat. no. 22). Hayes Form 97 kâseleri Form 96 örnekleriyle birçok açıdan benzerlik gösterir. Fakat Form 96'nın geniş ağzında yer alan ruletler Form 97'de bulunmamaktadır. Form 97 kâselerinin en belirgin özelliği ise üstten bakıldığında ağız kenarlarının sekiz veya on adet içbükey kavislerle biçimlendirilmiş olmalarıdır.

¹⁶⁴ Çevik – Bulut 2014, 234–236.

¹⁶⁵ Kontektteki küçük buluntular ve sikkeler için ayrıca bk. Çevik – Bulut 2014, 259–261, Res.35, 36, 38–40, 43–48. Res.38'in tanımlaması Amphora olarak yapılmış olsa da eser unguentarium olmalıdır.

¹⁶⁶ Hayes 1972, 144.

¹⁶⁷ Hayes 1972, 149.

¹⁶⁸ Hayes 1972, 150.

¹⁶⁹ Hayes 1972, Fig.27:1; Mackensen – Schneider 2002, 129 v.d., Fig.4:7; Hayes 2008, 232, Fig.36, Pl.56: 1148.

Ağız üzerinde içe yakın kısımda derin bir yiv tüm ağız etrafını çevrelemektedir. Ayrıca dışta ağız kenarındaki kavislerin belirgin olması için kavisleri izleyen tek sıra dar bir yiv yer almaktadır. Kavislerin birbiriyle kesiştiği noktalar üçgen forma sahiptir. Bu kâselerin ağız çapları ise genelde 18-24 cm arasındadır¹⁷⁰. Kat no. 22'de yukarıda sayılan tipin tüm özelliklerini yansıtmaktadır. Fakat ağız çapı biraz daha küçük, 16 cm'dir. Sık dokulu ve gözeneksiz kili kırmızı renkte olup az miktarda küçük boyutta kireç ve siyah taşçık içermektedir. Kalın astarı da kil rengindedir.

Hayes form için MS 490-550 yıllarını önermektedir¹⁷¹. Andriake'de bulunan Form 97 kâselerinin benzerlerine Atina Agorası¹⁷², Tunus¹⁷³, Portugal (Braga)¹⁷⁴, Olba¹⁷⁵, Soli Pompeiopolis¹⁷⁶ ve Anemurium'da¹⁷⁷ rastlanmaktadır. Yapılan analogi neticesinde örnek için MS 5. yüzyılın sonu ile 6. yüzyılın ortaları tarihi önerilmektedir.

Hayes Form 99B

Form 99B'ye ait iki örnek, Andriake'deki Granarium ve Şarap İşlikleri'nde bulunmuştur (Fig. 8: 1-2, Kat. no. 23-24). Hayes bu forma ait kâseleri üç alt tipe (A, B, C)¹⁷⁸ ele almıştır. Andriake'deki örneklerin dâhil olduğu B tipinin özellikleri arasında kaideden ağza doğru konik olarak genişleyen kalın cidarlı bir gövde ile ağız çapına göre daha dar alçak ve masif bir kaide sayılmaktadır. Hafif yuvarlatılmış dik ağzın kenarı dışta hafif çıkıntı yapmaktadır. Bu tipte diğerlerine oranla daha kaba bir işçilik görülmektedir¹⁷⁹. İncelenen kâselerin hafif yuvarlatılmış dik ağızları dışta kalınlaştırılmıştır (Fig. 8: 1-2). Gövdeleri ağza doğru konik bir şekilde genişlemektedir. Her iki örneğin kaideleri kırık ve eksiktir. Sık dokulu ve gözeneksiz killeri kırmızı (Kat. no. 23) ve kırmızımsı kahverengi (Kat. no. 24) tonlarında olup çok az miktarda küçük boyutta siyah ince kum tanecikleri, az miktarda küçük boyutta kireç ve mika ile yoğun miktarda küçük boyutta kireç katkıdır. Astarları ise kırmızı renktedir.

Hayes formun B alt tipi için MS 530-580 yılları tarihini önermektedir¹⁸⁰. Andriake'deki bu tip kâselerin gövdeleri B tipine göre fazla genişler ve dışta ağız kenarları çok az kısaltılmıştır. Bu form özellikleri C tipine geçişte oluşmuş olabilir¹⁸¹. Değerlendirilen örnekler benzerleri¹⁸² ve farklı form özellikleriyle birlikte düşünüldüğünde MS 530-600 yıllarına ait olmalıdır.

---

¹⁷⁰ Hayes 1972, 150-151.

¹⁷¹ Hayes 1972, 151.

¹⁷² Waagé 1933, Pl.9: 180.

¹⁷³ Mackensen – Schneider 2002, 129 v.d., Fig 4: 8.

¹⁷⁴ Delgado v.d. 2014, 678, Fig.8.

¹⁷⁵ Aydın 2019, 249, Lev. No. 2, Kat. No. 3.

¹⁷⁶ Yıldız 2022, Lev. 12: 79.

¹⁷⁷ Williams 1989, 41, Fig.19: 234.

¹⁷⁸ Alt tipler hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Hayes 1972, 152-155.

¹⁷⁹ Hayes 1972, 152.

¹⁸⁰ Hayes 1972, 155.

¹⁸¹ Andriake Form 99 kâselerinin birçok temel form özelliği B tipine uygun olduğu için bu alt tipe dâhil edilmiştir.

¹⁸² Waagé 1948, 50, Pl.10: 878f; Hayes 1972, Fig. 28: 13; Hayes 2008, 232, Fig.36, Pl. 56: 1153; Ergürer 2012, Lev.113-114: 244.

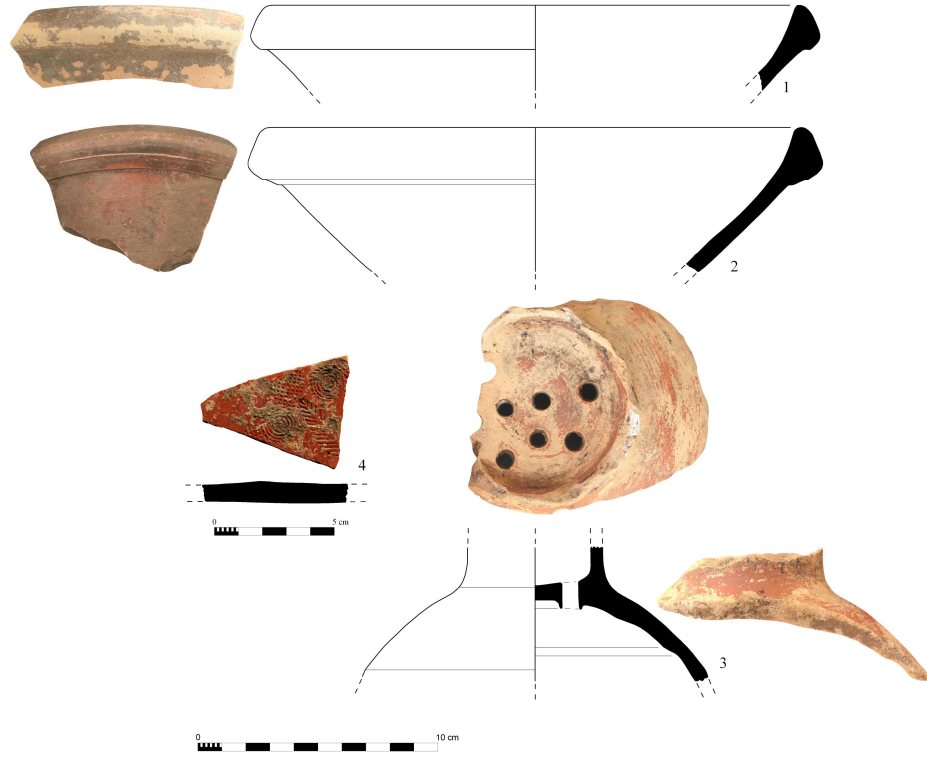

Fig. 8. 1-2: Hayes Form 99B, 3: Form 126, 4: Bezemeli Tabak veya Kâse

Süzgeçli Sürahi Hayes Form 126

Andriake'deki Batı Hamam'da, Hayes'in akıtacaklı sürahi olarak tanımladığı ve Form 126 adıyla sınıflandırdığı tipe ait tek örnek ortaya çıkarılmıştır (Fig. 8: 3, Kat. no. 25). Bu form, küresel gövdeli, hafif yükseltilmiş kaideli, geniş omuzlu, üzerinde tek yiv bulunan dikey kulplu, boyun bitiminde süzgeç yer alan gövdeye eklenmiş kısa silindirik ibrikli sürahi olarak tanımlanmaktadır¹⁸³. Form 121'in¹⁸⁴ ardılı olarak geliştirildiği düşünülmektedir. Andriake'deki süzgeçli sürahinin ağız, kulp, kaide ve gövdesinin büyük bir kısmı kırık ve eksiktir (Fig. 8: 3). Fakat Form 126'nın, süzgeç, kil ve astar yapısı gibi, genel form özelliklerini yansıtmaktadır. Silindirik boyununun bitiminde sekiz adet (ikisinin yarısı kırık) deliği olan bir süzgeç yer almaktadır. Geniş omzu küresel gövdeye bağlanmaktadır. Sık dokulu ve gözeneksiz kili kırmızı tonlarındadır. İçerisinde az miktarda çok küçük ve küçük boyutta siyah ince kum tanecikleri, gümüş mika ile kireç bulunmaktadır. Kırmızı renkteki astarı hafif parlak ve ince uygulanmıştır.

Hayes formun tarihi için MS 2. yüzyılı önerir¹⁸⁵. Andriake'deki süzgeçli sürahinin benzerine Hayes'in yayınındaki örnek¹⁸⁶ dışında başka bir yerde rastlanmamıştır. Dolayısıyla incelenen sürahiye Hayes'in önerdiğiyle aynı tarihe verebiliriz. Batı Hamam'da yapılan çalışmalarda hamam zeminde bulunan bu sürahi, hamamın ilk yapım evresinin tarihini vermesi açısından oldukça önemli bir buluntudur. Bu sonuçtan hareketle Batı Hamam'ın ilk evresi için MS 2. yüzyıl tarihi önerilmektedir.

¹⁸³ Hayes 1972, 177-178.

¹⁸⁴ Hayes 1972, 174, Fig.34:121-1.

¹⁸⁵ Hayes 1972, 178.

¹⁸⁶ Hayes 1972, 174, Fig.34:126-1.

Bezemeli Tabak veya Kâse

Andriake'de Granarium Önü'nde yapılan kazı çalışmalarında bulunan bezemeli seramik parçasının Afrika Kırmızı Astarlı Seramiklerine ait olduğu düşünülmektedir (Fig. 8: 4, Kat. no. 26). Tabak veya kâse tondosuna ait olan parça üzerinde damgalama tekniğiyle yapılmış üç farklı bezeme/motif yer almaktadır. Bu motiflerden ilki üç daire etrafında dönen ucu püsküllü/saçaklı çark motifidir (Fig. 8: 4)¹⁸⁷. Hayes bu motifi Afrika Kırmızı Astarlı Seramiklerinin bezeme çeşitlerinden A veya C stiline dâhil etmiş ve MS 4. yüzyılın sonları ile 5. yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihlenen seramiklerde görüldüğünden bahsetmiştir¹⁸⁸. Oldukça yaygın kullanımı olan bu motif genelde büyük boyutlu tabak veya kâselerde nadiren yalnız kullanılmıştır. Motif, Hayes Form 61A, 64 ve 67'ye ait seramiklerde görülmektedir¹⁸⁹. İkinci motif ise diyagonal çapraz çubuklarla bezeli bir karedir (Fig. 8: 4)¹⁹⁰. Yine oldukça yaygın olan bu motif A stiline dâhil edilmiştir. Büyük ve geç tarihli seramiklerde ikinci bir motifle veya palmiye/hurma dalı motifiyle birlikte kullanılmaktadır. Bu motifte Hayes Form 61, 64 ve 67'ye ait kaplarda görülmektedir. Üçüncü motif ise palmiye ve/veya hurma dalı olarak isimlendirilmektedir (Fig. 8: 4). Tek başına kullanılmayan bu motif diğerleri gibi A stiline aittir. Aynı parçada kullanılan bu üç motif birbirlerini tamamlamakta ve birlikte kullanılmaktadır. İncelenen parçadaki bezemenin benzerleri genelde Hayes Form 59A-B?, 61A, 63 ve 67'ye ait kaplarda görülmekte, MS 350 yıllarından erken 5. yüzyıla kadar da sevilerek kullanıldığı bilinmektedir.

Yukarıda ifade edilen hususlar sonucunda Andriake'deki bezemeli tabak veya kâse parçasının Hayes Form 61, 63, 64 veya 67'ye ait olduğu düşünülmektedir. Kesin olarak bir tipe dâhil etmek imkansızdır. Tarih olarak MS 4. yüzyılın ortaları ile 5. yüzyılın sonları önerilmektedir.

Sonuç

Andriake'de yapılan kazı çalışmaları neticesinde elde edilen veriler, limanın Klasik Dönem'le başlayan ticari ve yerleşim hayatının MS 8. yüzyıla kadar kesintisiz sürdürdüğünü göstermektedir¹⁹¹. Andriake, doğuda Phoinikos/Finike, batıda ise Antiphellos/Kaş ve Patara'nın limanlarıyla Lykia bölgesindeki iç trafiği sağlamış olmalıdır. Batı Anadolu ve Akdeniz'deki kentlerden Phokaia, Kaunos, Knidos, Ephesos, Patara, Halikarnassos, Troya, Antiphellos, Teimiussa, Aperlai, Telmessos, Olympos ve Attaleia'nın yanı sıra Mısır¹⁹², Girit, Paphos (Kıbrıs), Berenice (Libya), Antikythera, Kilikya (Tarsus) ve Levant (İsrail, Lübnan, Suriye) Bölgesi'yle kurduğu ticari ilişkilerle Andriake bölgenin önemli ticari merkezlerinden biri haline gelmiştir¹⁹³. Özellikle Roma ile Bizans dönemlerinde limanın geniş bir ticari hinterlandı bulunmaktadır.

Andriake'deki Şarap İşliği, Granarium, 121 No'lu Yapı Grubu, Doğu ve Batı Hamam, 2015 yılı İşlik Kazısı atık toprağı, Germanicus Meydanı, Agora ve Onurlandırma Anıtları'nda ele geçen Afrika Kırmızı Astarlı Seramiklerinden tabak, kâse ve sürahiye ait yirmi beş parça çalışma kapsamında incelenmiştir. En yoğun buluntu Şarap İşliği'nden gelmektedir. Seramiklerin tipolojik sınıflandırılmasında

¹⁸⁷ Hayes 1972, 234, Fig.40:36v.

¹⁸⁸ Hayes 1972, 237.

¹⁸⁹ Hayes 1972, 237.

¹⁹⁰ Hayes 1972, 241, 242, Fig.42:69b.

¹⁹¹ Bulut – Şengül 2014, 88; Çevik – Bulut 2010, 39; Çevik – Bulut 2014, 222–223.

¹⁹² Myra tiyatrosunda 2020 yılında yapılan kazılarda Mısır kandilleri açığa çıkarılmıştır.

¹⁹³ Andriake'de bulunmuş ithal seramikler için ayrıca bk. Özdilek 2015, 90; Özdilek 2018; Öz 2020; Öz 2021a-c.

Hayes'in tipolojik ayrımı dikkate alınmıştır. Bunun sonucunda toplam yirmi beş örnek on dört farklı tipte değerlendirilmiştir. Bunlar; Hayes Form 8B, 61A, 67, 73A, 76 Variant, 89B, 91B/C, 91 Taklidi, 96, 97, 99B, 104B, 105 ve 126 şeklinde sıralanabilir (Fig. 4-8). Bunlar dışında tam tipi belirlenemeyen tabak veya kâsenin bezeli tondo parçası daha bulunmaktadır (Fig. 8: 4). Tipler arasındaki en yoğun grup Hayes Form 61A tabaklar ile Form 67'ye ait kâselerdir.

Andriake'deki Afrika Kırmızı Astarlı Seramiklerinin killeri genelde kırmızı renktedir. Bunun dışında kahverengi (Kat. no. 14) ve kırmızimsı kahverengi (Kat. no. 24) tonlarında kil renkleri de bulunmaktadır. Sık ve seyrek dokulu, az gözenekli ve gözeneksiz olan killeri çok az, az, orta ve yoğun miktarda, çok küçük ve küçük boyutta kireç, gümüş mika, ince kum tanecikleri, şamot (grog), taşçık, siyah ince kum tanecikleri, kuvars ve siyah taşçık içermektedir. Astarları ise yoğun olarak kırmızı tonlarındadır; ancak koyu kahverengi tonlarda astara sahip örneklerde (Kat. no. 4) bulunmaktadır.

Bu seramikler limanda ilk olarak MS 2. yüzyılda görülmüş, 7. yüzyılın başına kadar kullanımda kalmıştır. Hatta Geç Roma seramikleriyle (Geç Roma C, D) birlikte MS 5. yüzyıl ve devamında birlikte kullanılmıştır. Seramiklerin MS 7. yüzyılın başlarından sonra limanda görülmeyişi üretimlerinin azalması ve aynı yüzyıl içerisinde Akdeniz Bölgesi'ni etkileyen Arap akınlarıdır.

Akdeniz Bölgesi'nde yoğun kullanılan bu seramik grubu Andriake'de az sayıda temsil edilmesine rağmen oldukça fazla form çeşitliliğine sahiptir. Bu seramiklerin varlığı, Andriake'nin özellikle Kuzey Afrika kentleriyle ticari ilişki içerisinde olduğu sonucunu doğurmaktadır.

Katalog*

Tabaklar

Kat. No./ Fig.: 1/ 4:1

Form: Hayes Form 61A, Bonifay Form 37, Mackensen Form 4, Antioch 830-831

Buluntu Yeri/ Seviye: Şarap İşliği 1-F Alanı, -285/-300 cm (akıntı)

Ölçüler: A.Ç.: 23 cm, Kor. Y.: 3.5 cm

Kil: 2.5 YR 5/8 (red), sık dokulu, gözeneksiz, çok az miktarda küçük boyutta kireç katkılı kil. **Astar:** 10 R 5/8 (red), pürüzlü yüzey.

Tanım: Kırık ve eksik olan tabak ağız-gövde parçası.

Karşılaştırma: Hayes 1972, 101, Fig. 17: 7; Waagé 1948, 48, Pl. 8: 831m; Reynolds 1984, 476, 513, Fig. 299-300, 301; Majcherek 1992, 86: No. 9;

Mackensen 1993, 592, Taf. 53: 4; Pickersgill – Roberts, 2003: 572, Fig. 11: 70a; Doksanaltı 2010, 779, Fig. 5: 1; Erol 2011, 115, 391, kat. no. K-217.1; Vincenz 2013, 211, Pl. 55: 4; Delgado v.d. 2014, 677, Fig. 7.

Tarih: MS 4. yüzyılın sonu ile 5. yüzyılın başı

Kat. No./ Fig.: 2/ 4:2

Form: Hayes Form 61A, Bonifay Form 37, Mackensen Form 4, Antioch 830-831

Buluntu Yeri/ Seviye: Şarap İşliği 1-G Alanı, -300/-310 cm (dolgu)

Ölçüler: A.Ç.: 24 cm (iç), Kor. Y.: 2.9 cm

Kil: 10 R 5/8 (red), seyrek dokulu, az gözenekli, az miktarda küçük boyutta

* Katalogda kullanılan kısaltmalar: Kat. No.: Katalog Numarası, Fig.: Figür, A.Ç.: Ağız Çapı, K.Ç.: Kaide Çapı, Kor. Y.: Korunan Yükseklik. Kil ve astar renklerinin belirlenmesinde Munsell Soil Color Chart (2015) renk kataloğu kullanılmıştır.

kireç katkılı kil. **Astar:** Aşırı aşınmadan görülememektedir.

Tanım: Kırık ve eksik olan tabak ağız-gövde parçası.

Karşılaştırma: Waagé 1948, 48, Pl. 8: 831m; Munoz v.d. 1966. 4, 27, Fig. 3: 1; Hayes 1972, 101, 103, Fig. 16: 13, 17: 7; Reynolds 1984, 476, 513, Fig. 299-300, 301; Pickersgill – Roberts 2003, 572, Fig. 11: 70a.

Tarih: MS 4. yüzyılın sonu ile 5. yüzyılın başı

Kat. No./ Fig.: 3/ 4:3

Form: Hayes Form 61A, Bonifay Form 37, Mackensen Form 4, Antioch 830-831

Buluntu Yeri/ Seviye: Şarap İşliği E Alanı, -200/-255 cm (akıntı)

Ölçüler: A.Ç.: 22.8 cm, Kor. Y.: 4.1 cm

Kil: 2.5 YR 6/6 (light red), sık dokulu, gözeneksiz, çok az miktarda küçük boyutta kireç katkılı kil. **Astar:** 2.5 YR 4/8 (red)

Tanım: Kırık ve eksik olan tabak ağız-gövde parçası.

Karşılaştırma: Waagé 1948, 48, Pl. 8: 830; Munoz v.d. 1966, 4, 27, Fig. 3: 1; Hayes 1972, 105, Fig. 17: 26; Reynolds 1984, 476, 513, Fig. 299-300, 301; Pickersgill – Roberts 2003, 572, Fig. 11: 70a.

Tarih: MS 4. yüzyılın sonu ile 5. yüzyılın başı

Kat. No./ Fig.: 4/ 4:4

Form: Hayes Form 61A, Bonifay Form 37, Mackensen Form 4, Antioch 830-831

Buluntu Yeri/ Seviye: Şarap İşliği 1-G Alanı, -250/-290 cm (akıntı)

Ölçüler: A.Ç.: 22.8 cm (iç), Kor. Y.: 4 cm

Kil: 2.5 YR 5/8 (red), sık dokulu, gözeneksiz, çok az miktarda küçük boyutta kireç katkılı kil. **Astar:** 2.5 YR 5/6 (red)- 7.5 YR 3/2 (dark brown) arası renk değişimi mevcut.

Tanım: Kırık ve eksik olan tabak ağız-gövde parçası.

Karşılaştırma: Waagé 1948, 48, Pl. 8: 830; Munoz v.d. 1966, 4, 27, Fig. 3: 1; Hayes 1972, 105, Fig. 17: 26; Reynolds 1984, 476, 513, Fig. 299-300, 301; Pickersgill – Roberts 2003, 572, Fig. 11: 70a; Ok 2018, 288, Lev. 60: 435-437.

Tarih: MS 4. yüzyılın sonu ile 5. yüzyılın başı

Kat. No./ Fig.: 5/ 4:5

Form: Hayes Form 76 Variant, Mackensen Form 10 (BS)

Buluntu Yeri/ Seviye: 121 No'lu Yapı Grubu-3. Mekân, +65/+45 cm.

Ölçüler: A.Ç.: 38 cm, Kor. Y.: 3.3 cm

Kil: 10 R 6/8 (light red), sık dokulu, gözeneksiz, yoğun miktarda küçük boyutta gümüş mika, az miktarda küçük boyutta şamot (grog) ve kireç katkılı kil. **Astar:** 2.5 YR 6/8 (light red)

Tanım: Kırık ve eksik olan tabak ağız-gövde parçası.

Karşılaştırma: Hayes 1972, 122, 125, Fig. 21:6; Mackensen 1993, 598, Taf. 59: 3.

Tarih: MS 425-475

Kat. No./ Fig.: 6/ 4:6

Form: Hayes Form 89B, Mackensen Form 45

Buluntu Yeri/ Seviye: Granarium Doğu Ofis, -115/-125 cm

Ölçüler: A.Ç.: 38 cm, Kor. Y.: 1.7 cm

Kil: 2.5 YR 6/8 (light red), sık dokulu, gözeneksiz, çok az miktarda küçük boyutta gümüş mika, az miktarda küçük boyutta kireç katkılı kil. **Astar:** 10 R 5/8 (red), hafif sabunumsu yüzey.

Tanım: Kırık ve eksik olan tabak ağız-gövde parçası.

Karşılaştırma: Hayes 1972, 138, Fig. 25: 7.

Tarih: MS 5. yüzyılın ortası ve erken 6. yüzyıl

Kat. No./ Fig.: 7/ 5:1

Form: Hayes Form 104B, Mackensen Form 36/37/40/41, Antioch 805k

Buluntu Yeri/ Seviye: Germanicus Meydanı S.6, +70/-30 cm

Ölçüler: A.Ç.: 33 cm, Kor. Y.: 2.3 cm

Kil: 2.5 YR 4/8 (red), sık dokulu, gözeneksiz, az miktarda küçük boyutta taşçık ve siyah ince kum tanecikleri, orta miktarda küçük boyutta gümüş mika ve kireç katkılı kil. **Astar:** 10 R 4/6 (red)

Tanım: Kırık ve eksik olan tabak ağız kenar parçası.

Karşılaştırma: Hayes 1972, 162, Fig. 30: 15; Hayes 1992, 97, 156, Fig. 35, 21:3; Hayes 2008, 233, Fig. 36: 1160.

Tarih: MS 550-580

Kat. No./ Fig.: 8/ 5:2

Form: Hayes Form 105, Bonifay Form 57C, Antioch 802

Buluntu Yeri/ Seviye: 121 No'lu Yapı Grubu-3. mekân güney duvar akıntı toprağı, +40/+10 cm

Ölçüler: A.Ç.: 32 cm, Kor. Y.: 2.6 cm

Kil: 2.5 YR 4/8 (red), sık dokulu, gözeneksiz, yoğun miktarda küçük boyutta gümüş mika, çok az miktarda küçük boyutta taşçık, az miktarda küçük boyutta siyah ince kum tanecikleri ve kireç katkılı kil. **Astar:** Astar aşınmıştır.

Tanım: Kırık ve eksik olan tabak ağız-gövde parçası.

Karşılaştırma: Hayes 1972, 168, Fig. 32: 8; Hayes 2008, 233, Fig. 36: 1162; Reynolds 2011a, 102, Fig. 4: 55; Reynolds 2011b, 219-220, Fig. 10: 154; Aydın 2019, 100, Lev. 5, Kat. No. 9.

Tarih: MS 6. yüzyılın sonu ile 7. yüzyılın başı

Kat. No./ Fig.: 9/ 5:3

Form: Hayes Form 105, Bonifay Form 57C, Antioch 802

Buluntu Yeri/ Seviye: Agora K.10, 0/-40 cm

Ölçüler: A.Ç.: 32.4 cm, K.Ç.: 18 cm, Kor. Y.: 4.2 cm

Kil: 2.5 YR 5/8 (red), sık dokulu, gözeneksiz, yoğun miktarda küçük boyutta kireç ve gümüş mika, çok az miktarda küçük boyutta taşçık katkılı kil. **Astar:** Astar aşınmıştır.

Tanım: Kırık ve eksik olan tabak ağız-gövde-kaide parçası.

Karşılaştırma: Hayes 1972, 168, Fig. 32: 9; Fırat 1999, 32, 74, Lev. 43: 147; Hayes 2008, 233, Fig. 36: 1162; Reynolds 2011b, 219-220, Fig. 10: 154; Wilson 2011, 286, Fig. 17:29; Yener-Marksteiner 2013, 231, Abb. 5: 9; Yaman 2018, 50-51, Lev. 9:5.

Tarih: MS 6. yüzyılın sonu ile 7. yüzyılın başı

Kâseler

Kat. No./ Fig.: 10/ 5:4

Form: Hayes Form 8B, Lamboglia 1, Antioch 843

Buluntu Yeri/ Seviye: Şarap İşliğı Toplama Çukuru (Batı), -260/-295 cm

Ölçüler: A.Ç.: 22 cm, Kor. Y.: 4.1 cm

Kil: 2.5 YR 5/8 (red), sık dokulu, gözeneksiz, az miktarda küçük boyutta taşçık ve kireç katkılı kil. **Astar:** 2.5 YR 5/8 (red), hafif sabunumsu yüzey.

Tanım: Kırık ve eksik olan kâse ağız-gövde parçası.

Karşılaştırma: Lamboglia 1958, 262-263; Hayes 1972, 32, Fig. 4: 32; Domzalski 2015, 285, Pl. 3: 4.

Tarih: MS 2. yüzyılın ikinci yarısı

Kat. No./ Fig.: 11/ 6:1

Form: Hayes Form 67, Mackensen Form 9, Lamboglia 42, Bonifay Form 41, Antioch 869-873

Buluntu Yeri/ Seviye: Şarap İşliğı F Alanı, -220/-255 cm (akıntı)

Ölçüler: A.Ç.: 34 cm, Kor. Y.: 2.4 cm

Kil: 2.5 YR 5/8 (red), sık dokulu, gözeneksiz, çok az miktarda çok küçük boyutta şamot (grog) ve gümüş mika, az miktarda küçük boyutta kireç ve taşçık katkılı kil. **Astar:** 10 R 5/8 (red)

Tanım: Kırık ve eksik olan kâse ağız-gövde parçası.

Karşılaştırma: Hayes 1972, 113-114, Fig. 19: 17; Hayes 2008, 226, Fig. 34: 1084-1085.

Tarih: MS 450 +

Kat. No./ Fig.: 12/ 6:2

Form: Hayes Form 67, Mackensen Form 9, Lamboglia 42, Bonifay Form 41, Antioch 869-873

Buluntu Yeri/ Seviye: Şarap İşliği 1-G Alanı, -250/-290 cm (akıntı)

Ölçüler: A.Ç.: 29 cm, Kor. Y.: 3.4 cm

Kil: 2.5 YR 5/8 (red), sık dokulu, gözeneksiz, çok az miktarda küçük boyutta gümüş mika, az miktarda küçük boyutta kireç katkılı kil. **Astar:** 10 R 5/8 (red), sabunumsu yüzey.

Tanım: Kırık ve eksik olan kâse ağız-gövde parçası.

Karşılaştırma: Hayes 1972, 113-114, Fig. 19: 17; Anderson-Stojanovic 1992, 57, Pl. 42: 365; Mackensen 1993, 595-596, Taf. 57: 1-2; Hayes 2008, 226, Fig. 34: 1084-1085; Şen-Yıldırım 2012, 162, Şek. 3: 21; Ok 2018, 289, Lev. 61: 439.

Tarih: MS 450 +

Kat. No./ Fig.: 13/ 6:3

Form: Hayes Form 67, Mackensen Form 9, Lamboglia 42, Bonifay Form 41, Antioch 869-873

Buluntu Yeri/ Seviye: Onurlandırma Doğu Anıt 1, -150/-180 cm (akıntı)

Ölçüler: A.Ç.: 31 cm, Kor. Y.: 4.6 cm

Kil: 10 R 6/8 (light red), sık dokulu, gözeneksiz, çok az miktarda küçük boyutta ince kum tanecikleri, az miktarda küçük boyutta gümüş mika ve kireç katkılı kil. **Astar:** 10 R 5/8 (red)

Tanım: Kırık ve eksik olan kâse ağız-gövde parçası.

Karşılaştırma: Waagé 1933, 296, 298, no. 157-158; Hayes 1972, 113-114, Fig. 19: 17; Mackensen 1993, 595-596, Taf. 56: 6; Hayes 2008, 226, Fig. 34: 1085; Şen-Yıldırım 2012, 162, Şek. 3: 20-21.

Tarih: MS 450 +

Kat. No./ Fig.: 14/ 6:4

Form: Hayes Form 67, Mackensen Form 9, Lamboglia 42, Bonifay Form 41, Antioch 869-873

Buluntu Yeri/ Seviye: 2015 Yılı İşlik Kazısı Atık Toprağı

Ölçüler: A.Ç.: 20 cm, Kor. Y.: 3.6 cm

Kil: 7.5 YR 4/3 (brown), sık dokulu, gözeneksiz, az miktarda küçük boyutta gümüş mika ve kireç katkılı kil. **Astar:** 10 R 5/8 (red), yüzeyde pişirmeden kaynaklı siyahlaşma görülmektedir.

Tanım: Kırık ve eksik olan kâse ağız-gövde parçası.

Karşılaştırma: Hayes 1972, 113-114, Fig. 19: 17; Anderson-Stojanovic 1992, 57, Pl. 42: 365; Mackensen 1993, 595-596, Taf. 57: 5; Delgado v.d. 2014, 677, Fig. 7; Ok 2023, 363, Fig. 6.

Tarih: MS 450 +

Kat. No./ Fig.: 15/ 6:5

Form: Hayes Form 73A, Mackensen Form 16, Lamboglia 57, Antioch 866a-k

Buluntu Yeri/ Seviye: Şarap İşliği F Alanı, -260/-290 cm (akıntı)

Ölçüler: A.Ç.: 16.8 cm, Kor. Y.: 2.8 cm

Kil: 10 R 6/8 (light red), sık dokulu, gözeneksiz, çok az miktarda küçük boyutta şamot (grog) ve siyah kum, az miktarda küçük boyutta kireç katkılı kil. **Astar:** Yok. Yüzeyde yoğun toprak patinası görülmektedir.

Tanım: Kırık ve eksik olan kâse ağız-gövde parçası.

Karşılaştırma: Hayes 1972, 122, Fig. 21:2; Mackensen 1993, 601, Taf. 61: 6;

Pröttel 1996, 240, Taf. 32: 4; Hayes 2008, 228, Fig. 34: 1109; Ergürer 2012, Lev. 107-108: 227.

Tarih: MS 5. yüzyılın ilk yarısı

Kat. No./ Fig.: 16/ 6:6

Form: Hayes Form 73A, Mackensen Form 16, Lamboglia 57, Antioch 866a-k

Buluntu Yeri/ Seviye: Germanicus Meydanı S-5, -135/-150 cm

Ölçüler: A.Ç.: 17.4 cm, Kor. Y.: 4.5 cm

Kil: 10 R 5/8 (red), sık dokulu, gözeneksiz, yoğun miktarda küçük boyutta gümüş mika, çok az miktarda küçük boyutta kuvars, az miktarda küçük boyutta kireç katkılı kil. **Astar:** 10 R 5/8 (red)

Tanım: Kırık ve eksik olan kâse ağız-gövde parçası.

Karşılaştırma: Hayes 1972, 122, Fig. 21:2; Mackensen 1993, 601, Taf. 61: 3; Pröttel 1996, 240, Taf. 32: 4; Hayes 2008, 228, Fig. 34: 1109; Ergürer 2012, Lev. 107-108: 227; Vincenz 2013, 211, Pl. 55: 5; Delgado v.d. 2014, 677, Fig. 7.

Tarih: MS 5. yüzyılın ilk yarısı

Kat. No./ Fig.: 17/ 7:1

Form: Hayes Form 91B, Mackensen Form 52, Lamboglia 24/25/38, Antioch 883

Buluntu Yeri/ Seviye: Şarap İşliği D Alanı, -155/-195 cm (akıntı)

Ölçüler: A.Ç.: 30 cm (iç), Kor. Y.: 4 cm

Kil: 10 R 6/8 (light red), sık dokulu, gözeneksiz, çok az miktarda küçük boyutta gümüş mika ve kireç katkılı kil. **Astar:** 2.5 YR 5/8 (red)

Tanım: Kırık ve eksik olan kâse ağız-gövde parçası.

Karşılaştırma: Williams 1989, 40, Fig. 18: 227; Mackensen 1993, 619-620, Taf. 75: 1; Amir 2006, 146, Fig. 1: 5; Mackensen 2006, 220-221, Fig. 9.5: 6; Ergürer 2012, 131-132, Lev. 110: 232; Çevirici Çoşkun 2014, 157, Res. 3: 60.

Tarih: MS 450-530

Kat. No./ Fig.: 18/ 7:2

Form: Hayes Form 91C, Mackensen Form 52, Lamboglia 24/25/38, Antioch 883

Buluntu Yeri/ Seviye: Germanicus Meydanı, -20/-135 cm

Ölçüler: A.Ç.: 16 cm (iç), Kor. Y.: 3.2 cm

Kil: 2.5 YR 5/8 (red), sık dokulu, gözeneksiz, az miktarda küçük boyutta kireç ve gümüş mika katkılı kil. **Astar:** 2.5 YR 6/8 (light red)

Tanım: Kırık ve eksik olan kâse ağız-gövde parçası.

Karşılaştırma: Reynolds 1984, 478, 521: 359, 362; Reynolds 1987, 32-33, No. 95; Hayes 1972, 142, Fig. 26: 21; Mackensen 2006, 221-222, Fig. 9.5: 8; Paz – Vargas 2011, 91, Fig. 3: 23; Ergürer 2012, 132-134, Lev. 110: 233; Ratiu v.d. 2017, 213, Pl. 2: 3-4.

Tarih: MS 530-600

Kat. No./ Fig.: 19/ 7:3

Form: Hayes Form 91C, Mackensen Form 52, Lamboglia 24/25/38, Antioch 883

Buluntu Yeri/ Seviye: Doğu Hamam G.4, -360/-400 cm (dolgu)

Ölçüler: Kor. Y.: 2.3 cm

Kil: 2.5 YR 5/8 (red), sık dokulu, gözeneksiz, az miktarda küçük boyutta gümüş mika, çok az miktarda küçük boyutta şamot (grog), çok az miktarda küçük boyutta kireç katkılı kil. **Astar:** 2.5 YR 6/8 (light red)

Tanım: Kırık ve eksik olan kâse gövde parçası.

Karşılaştırma: Reynolds 1984, 478, 521: 359, 362; Hayes 1972, 142, Fig. 26: 21; Mackensen 2006, 221-222, Fig. 9.5: 8; Marksteiner – Yener-Marksteiner 2009, 244, Taf. 2: 21; Ergürer 2012, 132-134, Lev. 110: 233-234; Ratiu v.d. 2017, 213, Pl. 2: 3-4; Aydın 2019, 247-248, Lev. 1: 1.

Tarih: MS 530-600

Kat. No./ Fig.: 20/ 7:4

Form: Hayes Form 91 Taklidi

Buluntu Yeri/ Seviye: Doğu Hamam B-3, -320/-350 cm (dolgu)

Ölçüler: Kor. Y.: 5 cm

Kil: 2.5 YR 7/6 (light red), sık dokulu, gözeneksiz, çok az miktarda büyük boyutta taşçık, az miktarda küçük boyutta şamot (grog), az miktarda küçük boyutta kireç katkılı kil. **Astar:** 10 R 4/8 (red)

Tanım: Kırık ve eksik olan kâse gövde parçası.

Karşılaştırma: -

Tarih: MS 5. yüzyılın ikinci yarısı ile 6. yüzyılın başı

Kat. No./ Fig.: 21/ 7:5

Form: Hayes Form 96

Buluntu Yeri/ Seviye: 2015 Yılı İşlik Kazısı Atık Toprağı

Ölçüler: A.Ç.: 24 cm (iç), Kor. Y.: 3.5 cm

Kil: 2.5 YR 5/8 (red), sık dokulu, gözeneksiz, az miktarda küçük boyutta gümüş mika, çok az miktarda küçük boyutta kireç katkılı kil. **Astar:** 10 R 5/8 (red), yüzeyde çok az miktarda orta boyutta pişirme sırasında oluşan kireç patlamaları görülmektedir.

Tanım: Kırık ve eksik olan kâse ağız-gövde parçası.

Karşılaştırma: Hayes 1972, Fig. 27: 1; Mackensen – Schneider 2002, 129 vd., Fig. 4: 7; Hayes 2008, 232, Fig. 36, Pl. 56: 1148.

Tarih: MS 5. yüzyılın sonu 6. yüzyılın ilk yarısı

Kat. No./ Fig.: 22/ 7:6

Form: Hayes Form 97, Lamboglia 48, Antioch 856

Buluntu Yeri/ Seviye: Granarium G.7-8, -70/-96 cm

Ölçüler: A.Ç.: 16 cm (iç), Kor. Y.: 2.4 cm

Kil: 2.5 YR 5/8 (red), sık dokulu, gözeneksiz, az miktarda küçük boyutta kireç ve siyah taşçık katkılı kil. **Astar:** 2.5 YR 6/8 (light red)

Tanım: Kırık ve eksik olan kâse ağız-gövde parçası.

Karşılaştırma: Waagé 1933, Pl. 9: 180; Waagé 1948, 49, Pl. 9: 856k; Robinson 1959, 116, Pl. 71: M349; Williams 1989, 41, Fig. 19: 234; Mackensen – Schneider 2002, 129 vd., Fig. 4: 8; Delgado v.d. 2014, 678, Fig. 8; Hayes 2008, 232, Fig. 36, Pl. 56: 1149-1150; Aydın 2019, 249, Lev. No. 2, Kat. No. 3.

Tarih: MS 5. yüzyılın sonu 6. yüzyılın ortası

Kat. No./ Fig.: 23/ 8:1

Form: Hayes Form 99B, Mackensen Form 29, Lamboglia 1, Antioch 878f

Buluntu Yeri/ Seviye: Şarap İşliği 1-G Alanı, -300/-310 cm (dolgu)

Ölçüler: A.Ç.: 22 cm (iç), Kor. Y.: 3.6 cm

Kil: 2.5 YR 5/8 (red), sık dokulu, gözeneksiz, az miktarda küçük boyutta kireç, çok az miktarda küçük boyutta siyah ince kum tanecikleri katkılı kil. **Astar:** 2.5 YR 6/8 (light red)

Tanım: Kırık ve eksik olan kâse ağız-gövde parçası.

Karşılaştırma: Waagé 1948, 50, Pl. 10: 878f; Hayes 1972, Fig. 28: 13; Hayes 2008, 232, Fig. 36, Pl. 56: 1153; Ergürer 2012, Lev. 113-114: 244.

Tarih: MS 530-600

Kat. No./ Fig.: 24/ 8:2

Form: Hayes Form 99B, Mackensen Form 29, Lamboglia 1, Antioch 878f

Buluntu Yeri/ Seviye: Granarium G.7-A, -95/-115 cm

Ölçüler: A.Ç.: 22 cm (iç), Kor. Y.: 6 cm

Kil: 5 YR 5/4 (reddish brown), sık dokulu, gözeneksiz, az miktarda küçük boyutta mika, yoğun miktarda küçük

boyutta kireç katkılı kil. **Astar:** 10 R 4/6 (red), hafif sabunumsu yüzey.

Tanım: Kırık ve eksik olan kâse ağız-gövde parçası.

Karşılaştırma: Waagé 1948, 50, Pl. 10: 878f; Hayes 1972, Fig. 28: 13; Hayes 2008, 232, Fig. 36, Pl. 56: 1153; Ergüner 2012, Lev. 113-114: 244.

Tarih: MS 530-600

Süzgeçli Sürahi

Kat. No./ Fig.: 25/ 8:3

Form: Hayes Form 126

Buluntu Yeri/ Seviye: Batı Hamam 24 Nolu Açma, -245 cm

Ölçüler: Kor. Y.: 5.6 cm

Kil: 2.5 YR 7/6 (light red), sık dokulu, gözeneksiz, az miktarda çok küçük boyutta siyah ince kum tanecikleri, gümüş mika ve kireç katkılı kil. **Astar:** 2.5 YR 4/6 (red), parlak ve kaygan yüzey.

Tanım: Kırık ve eksik olan sürahi (süzgeçli) boyun-gövde parçası.

Karşılaştırma: Hayes 1972, 174, Fig. 34: 126-1.

Tarih: MS 2. yüzyıl

Bezemeli Tabak veya Kâse

Kat. No./ Fig.: 26/ 8:4

Form: Hayes Form 61, 63, 64 veya 67?

Buluntu Yeri/ Seviye: Granarium Önü 2-7 Nolu Açmalar Arası Kesit

Ölçüler: Kor. Y.: 6 cm

Kil: 10 R 5/8 (red), sık dokulu, gözeneksiz, az miktarda küçük boyutta gümüş mika, çok az miktarda küçük boyutta taşçık ve kireç katkılı kil.

Astar: 10 R 5/8 (red)

Tanım: Kırık ve eksik olan bezemeli tabak veya kâse tondo parçası.

Bezeme: Palmiye ve/veya hurma dalı, üç daireyle birlikte dönen ucunda saçak ve/veya püskül yer alan çark motifi ile diyagonal çapraz çubuklarla oluşturulmuş kare motifi.

Karşılaştırma: Motifler için bk. Hayes 1972, 230, 234, 241, 242, Fig. 38: 4k, 40: 36v, 42: 69b.

Tarih: MS 4. yüzyılın ortası 5. yüzyılın sonu

KAYNAKÇA

Abadie-Reynal 2007

C. Abadie-Reynal, *La Céramique d'Argos (fin du IIe siècle avant J.-C. – fin du IVe siècle après J.-C.)*, Études Péloponnésiennes XIII, Athenes, 2007.

Adak-Adıbelli 2006

I. Adak-Adıbelli, *Tarsus Geç Roma Seramiği*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2006.

Alkan 2013

M. Alkan, *Klasik Çağ'dan Erken Bizans'a Myra Kenti ve Teritoryumu*, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Antalya, 2013.

Amir 2006

R. Amir, "Pottery, Stone and Small Finds from Shiqmona", *Atiqot* 51, 2006, 145–161.

Anderson-Stojanovic 1992

V. R. Anderson-Stojanović, *Stobi. The Hellenistic and Roman Pottery*, New Jersey, 1992.

Aydın 2019

S. Aydın, *Olba Geç Roma Dönemi Seramik Buluntuları*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2019.

Aygün 2018

Ç. A. Aygün, *Myra'nın Limanı Andriake'nin Yerleşim Planı*, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Antalya, 2018.

Baklouti v.d. 2014

S. Baklouti – L. Maritan – N. L. Ouazaa – L. Casas – J. L. Joron – S. L. Kassaa – J. Moutte, "Provenance and reference groups of African Red Slip ware based on statistical analysis of chemical data and REE", *Journal of Archaeological Science* 50, 2014, 524-538.

Bass 1982

G. F. Bass, "The Pottery", *Yassı Ada I: A seventh-century Byzantine shipwreck*, G. F. Bass, F. H. van Doorninck Jr., Texas, 1982, 155–188.

Bonifay 2004

M. Bonifay, *Etudes sur la Céramique Romaine Tardive d'Afrique*, BAR-IS. 1301, Oxford, 2004.

Bulut – Şengül 2014

S. Bulut – M. Şengül, "2009-2012 Yılları Andriake Kazı Sikkeleri ve Yerleşim Tarihine Katkıları", *Birinci Uluslararası Anadolu Para Tarihi ve Numismatik Kongresi 25-28 Şubat 2013-Antalya. Bildiriler*, Ed. K. Dörtlük, O. Tekin, R. Boyraz Seyhan, Antalya, 2014, 79–110.

Carandini 1969

A. Carandini, *Vibia Sabina: Funzione Politica, Iconografia e il Problema del Classicismo Adrianeo*, Firenze, 1969.

Çevik 2010a

N. Çevik, "Myra ve Limanı Andriake. Kazılar Başlarken Ön-Düşünceler", *Arkeoloji ve Sanat Dergisi* 134, 2010, 53–82.

Çevik 2010b

N. Çevik, "Myra ve Andriake Kazıları'nda İlk Yıl: 2009/The First Season of Excavations in Myra and Andriake: 2009", *ANMED* 8, 2010, 55–60.

Çevik 2015

N. Çevik, *Likya Kitabı*, Antalya, 2015.

Çevik 2016

N. Çevik, "Mür Soluyan Kent: Myra", *Lukka'dan Likya'ya. Sarpedon ve Aziz Nikolaos'un Ülkesi*, Ed. H. İşkan, E. Dündar, İstanbul, 2016, 224–237.

Çevik – Bulut 2010

N. Çevik – S. Bulut, "İkinci Kazı Sezonunda Myra ve Limanı Andriake", *Arkeolojisinden Doğasına Myra/Demre ve Çevresi*, Ed. N. Çevik, Antalya, 2010, 25–118.

Çevik – Bulut 2011

N. Çevik – S. Bulut, "Myra ve Andriake Kazıları 2010/Excavations at Myra and Andriake in 2010", *ANMED* 9, 2011, 59–70.

Çevik – Bulut 2014

N. Çevik – S. Bulut, "Andriake Doğu Hamamı: Bölgenin Hamam Mimarlığına Işık Tutan Yeni Bir Örnek" *Adalya* 17, 2014, 221–263.

Çevik v.d. 2011

N. Çevik – S. Bulut – O. Tıbıkoğlu – B. Özdilek – Ç. A. Aygün, "Myra ve Andriake Kazılarında İlk Yıl: 2009" *Kazı Sonuçları Toplantısı* 32(1), 2011, 403–420.

Çevik v.d. 2012

N. Çevik – S. Bulut – E. Akyürek, "Myra-Andriake Kazıları ve Araştırmaları 2011", *ANMED* 10, 2012, 65–72.

Çevik v.d. 2013

N. Çevik – S. Bulut – E. Akyürek, "Myra ve Andriake Kazıları 2012", *ANMED* 11, 2013, 90–96.

Çevik v.d. 2014

N. Çevik – S. Bulut – Ç. A. Aygün, "Myra'nın Limanı Andriake", *Harbor and Harbor Cities in the Eastern Mediterranean (BYZAS 19/1)*, Ed. S. Ladstatter, F. Pirson, T. Schmidts, İstanbul, 2014, 225–244.

Çevik v.d. 2017

N. Çevik – S. Bulut – Ç. A. Aygün – Ö. Çömezoğlu Uzbek, "2016 Yılı Myra ve Andriake Kazıları/Myra and Andriake Excavations of 2016", *ANMED* 15, 2017, 67–75.

Çevik v.d. 2018a

N. Çevik – S. Bulut – Ç. A. Aygün – Ö. Çömezoğlu Uzbek – H. A. Tiryaki Türkmenoğlu – I. Pimouguet-Pédarros, "Myra-Andriake 2017", *ANMED* 16, 2018, 75–81.

Çevirici – Çoşkun 2014

F. Çevirici – Çoşkun, "2015 Yılı Haç Dağı Mevkii Yüzey Araştırmasında Ele Geçen Hellenistik ve Roma Dönemi Seramikleri", *Uluslararası Çağlar Boyunca Hatay ve Çevresi Arkeolojisi Sempozyumu Bildirileri 21-24 Mayıs 2013 Antakya*, Ed. A. Özfırat, Ç. Uygun, Antakya, 2014, 145–160.

Delgado v.d. 2014

M. Delgado – A. Fernandez – J. C. Quaresma – R. Morais, "Una Aproximacion A La Terra Sigillata Africana De Bracara Augusta (Braga, Portugal)", *Rei Cretariae Romanae Fautorum Acta* 43, 2014, 671-680.

Doksanaltı 2010

E. M. Doksanaltı, "The Coarse Ware From A 'Late Roman House' in Knidos", *LRCW 3: Late Roman Coarse Wares, Cooking Wares and Amphorae in the Mediterranean, BAR-IS. 2185 (II)*, Ed. S. Menchelli, S. Santoro, M. Pasquinucci, G. Guiducci, England, 2010, 769–780.

Domzalski 2015

K. Domzalski, "Roman and Late Antique fine pottery from Akrai (2011-2014). First discoveries and research problems", *Akrai&Acrae in South-Eastern Sicily*, Ed. R. Chowanec, Warsaw, 2015, 277-293.

Duggan – Aygün 2010

T. M. P. Duggan – Ç. A. Aygün, "Myra'nın Ortaçağ ve Sonrasındaki Limanı Taşdibi-Stamira", *Arkeolojisinden Doğasına Myra/Demre ve Çevresi*, Ed. N. Çevik, Antalya, 2010, 161-168.

Duman 2016

B. Duman, "African Red Slip Ware in Lydian *Tripolis*", *Rei Cretatae Romanae Favtorum Acta* 44, 699-706.

El-Khouri 2014

L. El-Khouri, "Late Roman Fine Pottery from Gadara (Umm Qais), 2011 Season of Excavation", *Mediterranean Archaeology and Archaeometry* 14/2, 2014, 115-138.

Ergürer 2012

H. E. Ergürer, *Parion Roma Dönemi Seramikleri*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum, 2012.

Erol 2011

D. Erol, *Smyrna Devlet Agorasında Ele Geçen Terra Sigillata ve Geç Roma Seramiği*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir, 2011.

Fırat 1999

N. Fırat, *Perge Konut Alanı Keramiği*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1999.

Foss 1994

C. Foss, "The Lycian Coast in the Byzantine Age", *Dumbarton Oaks Papers* 48, 1994, 1-52.

Garzetti 1974

A. Garzetti, *From Tiberius to the Antonines: A History of the Roman Empire A.D. 14-92*, 1974, London.

Gassner 1997

V. Gassner, *Das Südtor Tetragnos-Agora: Keramik und Kleifunde*, FiE XIII 1/1, 1997, Wien.

Grandi 2007

E. Grandi, "Late Antique and Early Medieval Fine Pottery from Lagoon of Venice", *Çanak: Late Antique and Medieval Pottery and Tiles in Mediterranean Archaeological Contexts, (BYZAS 7)*, Ed. B. Böhlendorf-Arslan, A. O. Uysal, J. Witte-Orr, İstanbul, 2007, 1-24.

Hayes 1972

J. W. Hayes, *Late Roman Pottery*, London, 1972.

Hayes 1980

J. W. Hayes, *A Supplement to Late Roman Pottery*, London, 1980.

Hayes 1992

J. W. Hayes, *Excavations at Saraçhane in Istanbul 2: the Pottery*, Oxford, 1992.

Hayes 1997

J. W. Hayes, *Handbook of Mediterranean Roman Pottery*, London, 1997.

Hayes 2008

J. W. Hayes, *The Athenian Agora XXXII: Roman Pottery Fine-Ware Imports*, Princeton, 2008.

Lamboglia 1958

N. Lamboglia, "Nuove osservazioni sulla 'terra sigillata chiara' (Tip A e B)", *Rivista di studi liguri* 24, 1958, 257–330.

Lamboglia 1963

N. Lamboglia, "Nuove osservazioni sulla 'terra sigillata chiara' (II)", *Rivista di studi liguri* 29, 1963, 145–212.

Lund 1995

J. Lund, "A Fresh Look at the Roman and Late Roman Fine Wares from the Danish Excavations Hama, Syria", *Hellenistic and Roman Pottery in the Eastern Mediterranean Advances: in Scientific Studies*, Ed. H. Meyza, J. Mlynarczyk, Warszawa, 1995, 135–161.

Mackensen 1993

M. Mackensen, *Die Spätantiken Sigillata und Lampentöpfereien von El Mahrine (Nord Tunesien). Studien Zur Nordafrikanischen Feinkeramik des 4. Bis 7. Jahrhunderts. Münchner Beiträge Zur Vor und Frühgeschichte* 50, München, 1993.

Mackensen 1998

M. Mackensen, "Centres of African Red Slip Ware Production in Tunisia from the Late 5th to the 7th Century", *Ceramica in Italia: VI-VII secolo, Biblioteca di Archeologia Medievale* 14/1, Ed. L. Sagui, All'Insegna del Giglio, 1998, 23–40.

Mackensen 2006

M. Mackensen, "Late Roman African Red Slip Ware from the Frontier Region in the Province of Thebais (Upper Egypt)", *Romanitas: Essays on Roman Archaeology in Honour of Sheppard Frere on the Occasion of his Ninetieth Birthday*, Ed. R. J. A. Wilson, Oxford, 2006, 211–229.

Mackensen 2009

M. Mackensen, "Technology and organisation of ARS ware production-centres in Tunisia", *Journal of Roman Archaeology* 76, 2009, 17–44.

Mackensen – Schneider 2002

M. Mackensen – G. Schneider, "Production centres of African red slip ware (3rd-7th c.) in northern and central Tunisia: archaeological provenance and reference groups based on chemical analysis", *Journal of Roman Archaeology* 15, 2002, 121–158.

Mackensen – Schneider 2006

M. Mackensen – G. Schneider, "Production centres of African Red Slip ware (2nd-3rd c.) in northern and central Tunisia: archaeological provenance and reference groups based on chemical analysis", *Journal of Roman Archaeology* 19, 2006, 163–190.

Magie 1950

D. Magie, *Roman Rule in Asia Minor: to the end of the Third Century After Christ Vol. I-II*, Princeton, 1950.

Majcherek 1992

G. Majcherek, "The Late Roman ceramics from sector 'G' (Alexandria 1986-1987)", *Études et Travaux* XVI, 1992, 82–117.

Malalas 1986

J. Malalas, *The Chronicle of John Malalas*, Çev. E. Jeffreys – M. Jeffreys – R. Scott, Leiden, 1986.

Marksteiner – Yener-Marksteiner 2009

T. Marksteiner – B. Yener-Marksteiner, "Die Grabungen in Sondage 30/36/37 in der Weststadt von Limyra: Der archäologische Befund und die Keramik", *Jahreshefte des Österreichischen Archäologischen Institutes in Wien* 78, 2009, 221–252.

Munoz v.d. 1966

A. J. M. Munoz – J. V. Sanchez – S. G. Lorca – S. F. R. Assensio, “Conjuntos Ceramicos Tardios De Las Excavaciones En El Teatro Romano De Cartagena”, *LRCW 1. Late Roman Coarse Wares, Cooking Wares and Amphorae in the Mediterranean, BAR-IS. 1340 (I)*, Ed. J. M. Gurt i Esparraguera, J. Buxeda i Garrigos, M. A. Cau Ontiveros, England, 1966, 1–36.

Ok 2018

M. Ok, *Tripolis Hellenistik ve Roma Dönemi Seramiği*, Pamukkale Üniversitesi, Arkeoloji Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Denizli, 2018.

Ok 2023

M. Ok, “Son Arkeolojik Araştırmalar Işığında Germanicia’da Bulunan Afrika Kırmızı Astarlı Seramikleri”, *Cedrus XI*, 359–376.

Ončevska-Todorovska 2018

M. Ončevska-Todorovska, “Reflection of the Benefits of the Roman Empire in Late Antiquity though Luxurious Pottery from Stobi and Scupi”, *Studies in the Antiquities of Stobi IV*, Ed. S. Blazevska, Stobi, 2018, 342–360.

Özdilek 2015

B. Özdilek, “Andriake Sinagogu’ndan Seçilmiş Örneklerle Hellenistik ve Roma Dönemi Seramiklerine Genel Bir Bakış”, *Cedrus III*, 2015, 89–117.

Özdilek 2016

B. Özdilek, “2009-2012 Andriake Kazılarında Ele Geçen Unguentarium, Şişe, Lykion ve Mortar Örnekleri”, *Olba XXIV*, 2016, 217–266.

Özdilek 2018

B. Özdilek, “Andriake Limanından Ele Geçen DSD Grubu/Kıbrıs Sigillatları Işığında Lykia’nın Doğu Akdeniz ile Deniz Ticareti”, *Phaselis IV*, 2018, 57–77.

Öz 2020

C. Öz, *Myra ve Andriake Geç Roma Dönemi Seramikleri*, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Antalya, 2020.

Öz 2021a

C. Öz, “Andriake’de Ele Geçen Roma Dönemi Mortarları”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 46, 2021, 295–314.

Öz 2021b

C. Öz, “Myra’nın Limanı Andriake’den Bir Grup Roma Dönemi Tavası”, *OANNES – Uluslararası Eskiçağ Tarihi Araştırmaları Dergisi* 4/1, 2021, 49–75.

Öz 2021c

C. Öz, “Andriake’den Roma Dönemi’ne Ait Bir Grup Likya Üretimi Çanak/Leğen”, *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 52, 2021, 242–260.

Paz – Vargas 2011

J. V. Paz – E. G. Vargas, “Sigillatas africanas y orientales de mediados del VI d. C. procedentes de los rellenos de colmatación de una cisterna de Hispalis (Sevilla) Los contextos de la Plaza de la Pescadería”, *LRFW 1. Late Roman Fine Wares. Solving Problems of Typology and Chronology: A review of the evidence, debate and new contexts*, Ed. M. A. Cau, P. Reynolds, M. Bonifay, England, 2011, 87–97.

Pickersgill – Roberts 2003

C. Pickersgill – P. Roberts, “New Light on Roman Sparta: Roman Pottery from the Sparta Theatre and Stoa”, *BSA* 98, 2003, 549–597.

Preite 1997

A. D. Preite, "Sigillata Africana", *Gortina II: Pretorio il materiale degli scavi Colini, 1970-1977. Monografie della Scuola archeologica di Atene e delle missioni italiane in Oriente VII*, Ed. A. Di Vita, A. Martin, Padova, 1997, 132–154.

Pröttel 1996

P. M. Pröttel, *Mediterrane Feinkeramikimporte des 2. bis 7. Jahrhunderts n. Chr. Im oberen Adriaaraum und in Slowenien. Kölner Studien zur Archäologie der römischen Provinzen 2*, Leidorf, 1996.

Ratiu v.d. 2017

A. Ratiu – I. C. Opreș – M. Duca, "Fine wares from the Late Roman 'Principia' at Capidava (I)", *Cercetari Arheologice* 24, 2017, 209–227.

Reynolds 1984

P. Reynolds, "African Red Slip and Late Roman Imports in Valencia", *Papers in Iberian Archaeology, BAR-IS 193*, Ed. T. F. C. Blagg, R. F. J. Jones, S. J. Keay, England, 1984, 474–539.

Reynolds 1987

P. Reynolds, *El yacimiento tardorromano de Lucentum (Benalua-Alicante): las ceramicas finas, Catalogo de Fondos Museo Arqueologico Provincial II*, Alicante, 1987.

Reynolds 2011a

P. Reynolds, "A 7th century pottery deposit from Byzantine Carthago Spartaria (Cartagena, Spain)", *LRFW 1. Late Roman Fine Wares. Solving Problems of Typology and Chronology: A review of the evidence, debate and new contexts*, Ed. M. A. Cau, P. Reynolds, M. Bonifay, England, 2011, 99–127.

Reynolds 2011b

P. Reynolds, "Fine Ware from Beirut contexts, c. 450 to c. 600", *LRFW 1. Late Roman Fine Wares. Solving Problems of Typology and Chronology: A review of the evidence, debate and new contexts*, Ed. M. A. Cau, P. Reynolds, M. Bonifay, England, 2011, 207–230.

Robinson 1959

H. S. Robinson, *The Athenian Agora V. Pottery of The Roman Period, Chronology*, Princeton, 1959.

Rodziewicz 1976

M. Rodziewicz, *Alexandrie I. La ceramique romaine tardive d'Alexandrie*, Warsaw, 1976.

Quaresma 2017

J. C. Quaresma, "Quinta da Bolacha (Amadora, Lisbonne): La céramique de la villa (dernier tiers du IIIe siècle au premier quart du VIe siècle)", *LRCW 5-1. Late Roman coarse wares, cooking wares and amphorae in the Mediterranean Archaeology and archaeometry*, Ed. D. Dixneuf, Égypte, 2017, 43–89.

Salomonson 1969

J. W. Salomonson, "Spätromische rote Tonware mit Reliefverzierung aus nordafrikanischen Werkstätten: entwicklungsgeschichtliche Untersuchungen zur Reliefgeschmückten Terra Sigillata Chiara 'C'", *BABESCH* 44, 1969, 4–109.

Sagui 1980

L. Sagui, "Ceramica Arficana Dalla 'Villa di Tiberio' A Sperlonga", *Extrait des Mélanges de L'école Française de Rome Antiquité (MEFRA)* 92/1, 1980, 471–544.

Şen-Yıldırım 2012

D. Şen-Yıldırım, "Hürmalık Hamamı Buluntuları Işığında Patara'nın Geç Roma-Erken Bizans Dönemi Kuzey Afrika Kökenli Seramikleri", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 12/4, 2012, 151-172.

Takmer 2006

B. Takmer, *Lex Portorii Provinciae Lyciae: Lykia Eyaleti Gümrük Yasası*, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Antalya, 2006.

Tekinalp 2000

V. M. Tekinalp, *Geç Antik Dönem sonrasında ve Ortaçağda (M.S. 4.-14. yy.) Andriake Kenti*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2000.

Pröttel 1996

P. M. Pröttel, *Mediterrane Feinkeramikimporte des 2. bis 7. Jahrhunderts n. Chr. Im oberen Adriaarum und in Slowenien. Kölner Studien zur Archäologie der römischen Provinzen 2*, Leidorf, 1996.

Uscatescu – Jimenez 2005

A. Uscatescu – R. G. Jimenez, "Pottery Wares from a Fifth Century Deposit Found at Iesso (Guissona, Lleida): Archaeological and Archaeometrical Analyses", *LRCW 1. Late Roman Coarse Wares, Cooking Wares and Amphorae in the Mediterranean, BAR-IS. 1340 (I)*, Ed. J. M. Gurt i Esparraguera, J. Buxeda i Garrigos, M. A. Cau Ontiveros, England, 2005, 81-103.

Vincenz 2013

A. de Vincenz, "Fine Wares; Byzantine-Early Islamic Wares", *Sepphoris I. The Pottery from Ancient Sepphoris*, Ed. E. M. Meyers, C. L. Meyers, Eisenbrauns, 2013, 142-225.

Waagé 1933

F. O. Waagé, "The American Excavations in the Athenian Agora: First Report", *Hesperia* 2(2), 1933, 294-298.

Waagé 1948

F. O. Waagé, "Hellenistic and Roman Tableware of North Syria", *Antioch on the Orontes: Ceramic and Islamic Coins IV*, Ed. F. O. Waagé, Princeton, 1948, 2-60.

Waal 1904

A. de Waal, "Altchristliche Thonschüsseln", *Römische Quartalschrift* 18, 1904, 308-321.

Williams 1989

C. Williams, *Anemurium. The Roman and Early Byzantine Pottery*, Toronto, 1989.

Wilson 2011

R. J. A. W. Wilson, "Funerary Feasting in Early Byzantine Sicily: New Evidence from Kaukana", *American Journal of Archaeology* 115/2, 2011, 263-302.

Yaman 2018

A. Yaman, *Arykanda Geç Antik Dönem Mahallesi Seramikleri*, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Muğla, 2018.

Yener-Marksteiner 2013

B. Yener-Marksteiner, "Vorläufige Ergebnisse der Untersuchungen der Keramikfunde des Andriake- Surveys", *Euploia. La Lycie et la Carie Antiques. Dynamiques des territoires, échanges et identiés. Actes du colloque de Bordeaux, 5, 6 et 7 novembre 2009*, Ed. P. Brun, L. Cavalier, K. Konuk, F. Prost, Bordeaux, 2013, 225-232.

Yıldız 2022

V. Yıldız, "Soli Pompeiopolis Afrika Kırmızı Astarlı Seramikleri", *Arkhaia Anatolika* 5, 94-153.